

Ruotsinpyhtään ruukin

VANHAN SAHAN KÄYTTÖÖNOTTO- JA KUNNOSTUSSUUNNITELMA
D I P L O M I T Y Ö Kati Murtola 4.12.2007 Valvoja: professori Antti-Matti Siikala Ohjaaja: arkkitehti Pekka Heikkinen

SAHASALI

3	DIPLOMITYÖN TIIVISTELMÄ	23	SAHAN KUNNOSTUSSUUNNITELMA
3	ABSTRACT OF MASTER'S THESIS	23	Sahan asema ruukissa
5	JOHDANTO	23	Energia ja vesivoima
6	SIJAINTI	24	Rakenteet
6	Itäinen painopiste ja uusi moottoritie	24	Menetelmien valinta
7	Vesi yhdistävänä tekijänä	25	Lämmöneristys
8	Maakuntakaavaote 1:100000	25	LVIS
		25	Palotekninen tarkastelu ja rakenteiden palonkesto
9	SAAPUMINEN		
10	Asemakaavaote 1:2000	26	Yläkerta, pohjapiirros 1:200
11	Alueleikkaus 1:1000	27	Alakerta, pohjapiirros 1:200
12	Asemapiirros 1:2000	28	Julkisivut länteen ja itään 1:200
		29	Julkisivut etelään ja pohjoiseen 1:200
12	PAIKAN LUONNE, MITTAKAAVA JA MATERIAALIT	30	Leikkaus A-A 1:100
		31	Leikkaus B-B 1:100
14	HISTORIA	32	Leikkaus C-C 1:100
14	Rautaruukeista yleisesti	34	Vanhaan liittyvät detaljit 1:20
14	Ruotsinpyhtään ruukin historia	35	Uuteen liittyvät detaljit 1:20
14	Perustaminen varhaiset vaiheet	36	Rakennetyypit
14	Valtakunnan rajalla - Forsellesien kausi 1744–1876	38	Näyttely
16	Sahateollisuuden laajentuminen ja rautateollisuuden asteittainen loppuminen 1876–1947	39	Tilalliset vertailut
17	Muoviteollisuuskausi 1947–1970	40	Sali
		40	Teehetki
		41	Alakerta & kanootit
18	AIKAJANAPOIMINTOJA		
18	1600 - 1800	42	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS
19	1800 - 1900	43	Kiitokset
20	1900 - 1950		
21	1950 - 2000	LIITE 1:	Saharakennuksen nykytilan piirustukset
22	2000 -	LIITE 2:	Planssipienennökset

Tekijä: Kati Murtola
 Pääaine: Rakennussuunnittelu
 Sivuaine: Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu
 Työn nimi: SAHASALI -
 Ruotsinpyhtään ruukin vanhan sahan
 käyttöönotto- ja kunnostussuunnitelma

 Professuurin
 koodi ja nimi: A-9 Rakennusoppi
 Työn valvoja: professori Antti-Matti Siikala
 Työn ohjaaja: arkkitehti Pekka Heikkinen
 Aineisto: 10 planssia, 3 pienoismallia ja selostus

Diplomityön aiheena on Ruotsinpyhtään ruukissa sijaitsevan 200 vuotta vanhan saharakennuksen käyttöönotto- ja kunnostussuunnitelma. Itä-Uudellamaalla sijaitseva Ruotsinpyhtään ruukki on hiljalleen kehittyvä historiallinen kulttuuriympäristö.

Sisältö on jaettu kahteen pääosaan, joista ensimmäinen käsittelee ruukkia kokonaisuutena, etsien mahdollisuuksia tiivistää ja eheyttää ruukin tunnelmallista ydintä. Toisessa osassa saharakennuksen rooli on keskeinen aktiivisen teollisen yhteisöllisyyden henkiin herättämiseksi. Lopuksi työ kohdistuu rakenteellisesti kiinnostaviin rajapintoihin uuden ja vanhan välillä.

Työn tarkoituksena on ulkopuolisena tarkkailijana yrittää nähdä pienen kylän tulevaisuuden mahdollisuudet. Työvälineinä paikan tutkimiseen ovat pienoismallit, asiantuntijahaastattelut, ja tärkeimpänä, ajan viettäminen ruukissa eri vuodenaikoina. Lopputuloksena on käyttöönottosuunnitelma, jonka tarkoituksena on ottaa kantaa tulevaisuuteen, ei ennustaa sitä.

Verrattuna muuhun Eurooppaan Suomessa on säilynyt hyvin vähän ennen toista maailmansotaa rakennettuja rakennuksia. Osasyynä on toisaalta perinteisesti käytetyt rakennusmateriaalit hirsi ja puu, toisaalta useat sodat, joita Ruotsi ja Venäjä kävivät kautta yhteisen historiansa, ja joissa Suomi oli välikappaleena. Ruotsinpyhtään ruukki on poikkeus, jonka ydin alkuperäisine ruukin rakennuksineen on säilynyt nykypäiviin saakka. Ruukki muodostaa Ruotsinpyhtään kunnan keskuksen, jonka ytimenä on saharakennus. Kunnassa virinnyt uusi mielenkiinto tätä suurenmoista rakennusmiljöötä kohtaan kumpuaa siitä tosista, että asuinrakennukset ovat siirtyneet tehtaalta yksityisille omistajille ja tuotantorakennukset ovat siirtyneet suurelta osin kunnan omistukseen. Siitä huolimatta rappeutuminen osittain jatkuu ja uuden sisällön löytäminen vanhoihin tuotantorakennuksiin on ensiarvoisen tärkeää.

Sahan suurin yhtenäinen tila mahdollistaa ainutlaatuisen ruukkikokonaisuuden täydentämisen; muuttamalla kylmä tyhjä tila lämpimäksi ja toiminnalliseksi saliksi, hyödyntämällä yksinkertaisia, kohtuullisin kustannuksin toteutettavia rakennustapoja, luomalla vanhan ja uuden rakenteen välille vastakohtaisuutta sekä käyttämällä ekologisesti kestävästä rakennustapaa.

Täydentäminen ja tiivistäminen mahdollistavat ruukkimiljöön kestävä kehityksen.

Author: Kati Murtola
 Major subject: Building Design
 Minor subject: Urban Planning and Design
 Title: Sawmill Assembly Hall -
 Revival and restoration of historical sawmill
 at Ruotsinpyhtää iron works

 Chair
 (code and name): A-9 Building Technology
 Supervisor: Professor Antti-Matti Siikala
 Tutor: Architect Pekka Heikkinen
 Documents: 10 panels, 3 scale models and written report

The subject of this master's thesis is about revival and restoration of a 200 year old sawmill assembly hall at Ruotsinpyhtää iron works. It deals with connections and context of gradually changing historical build environment.

The content is divided in to two main parts, first presenting the iron works area on a larger scale, with an intention to create density into the core and regain once lively atmosphere of the industrial community. Secondly focusing on the revival of the sawmill assembly hall, zooming into details connected with old and newly build.

The purpose of this work is to promote urban qualities of a small town and give perspective to the future. Methods used in the study are varying from scale models, interviews, literature and site visits during all seasons. Result is a reuse plan, in which, the program scenarios are attending to the future, not predicting one.

In Finland as a whole very few buildings from the time period before the Second World War have survived through history compared to the rest of Europe for instance. This is partly due to the construction materials used, mainly timber and wood, partly due to unrest and numerous wars between Sweden and Russia, neighbouring countries until 1917. Ruotsinpyhtää iron works makes an exception with its core of original works buildings still intact. The iron works old industrial area forms the heart of the municipal centre of Ruotsinpyhtää. The sawmill building is the focal point of this entity.

Newfound interest from the municipality towards these historical buildings is due to the fact that they are now owned by the municipality. However decay continues and it is of utmost importance that new and self-sufficient functions are established into these buildings.

The sawmill building holds the key to this ambition forming the largest single interior space in the centre of the iron works. By turning the cold empty interior into a warm and functional space and by using simple construction methods, contrasting between old and new, both ecological and achievable with reasonable costs, the sawmill complements the unique entity of the Ruotsinpyhtää iron works.

Time has come to look to the future and the possibilities it offers for the sustainable development of Ruotsinpyhtää iron works.

" History gives us distance from the present, as if it were the future of the past. In the spirit of contemplation it releases us from the prison of the present to examine the axioms of our time."

- kulttuurihistorioitsija Ivan Illich -

Suuri osa tulevaisuuden suunnittelutoimeksiannoista tulee liittymään olemassa olevaan ja jo rakennettuun ympäristöön. Kestävän kehityksen mukaisia kaupunkisuunnitelmia ja täydennysrakentamista ajatellen tärkeimmäksi tekijäksi nouse aika. Miten lisätä uusi aikakerrostuma hienovaraisesti ja parantaa alkuperäistä sisältöä, siinä on diplomityön aiheen ydin.

Vanhat rakennukset ilmentävät historiaa, ja voimme aistia niissä menneen maailman hetkiä ja tunnelmia. Ruotsinpyhtään ruukki on historiallinen kokonaisuus, jossa osa tästä fyysisestä kulttuuriperinnöstä häviää ja rapistuu silmiemme edessä.

Suomessa on säilynyt muuhun Eurooppaan nähden poikkeuksellisen vähän iäkkäämpää rakennusperintöä, vain noin 9% koko maan rakennuskannasta on rakennettu ennen vuotta 1945. Itä-Uudellamaalla vastaava luku on 11%, josta ennen vuotta 1920 rakennetun säilyneen rakennusperinnön osuus on maan suurin. Ruotsinpyhtään ruukissa keskeisin osa ruukkimiljööön rakennuskannasta on yhä olemassa. Monia yksityiskohtia ja mm. ruukin vesivoiman käyttöön liittyneitä rakenteita on hävinnyt, mutta ruukin entinen ilmiasu on yhä aistittavissa.

Ruukkia on hallittu satoja vuosia patriarkaalisesti, ruukinpatruunoiden alaisuudessa ja myöhemmin tehtaanomistajien ja johtajan päätösten perusteella. Ruukin rakennusten, maa- ja vesialueiden omistus ja sen seurauksena huoltoon ja käyttöön liittyvät asiat on ratkaistu näihin päiviin saakka kokonaisuutena. Ruotsinpyhtään ruukin omistussuhteet ovat muuttuneet vuosien 2006 ja 2007 aikana huomattavasti. Ahlström Oy on realisoanut ruukin rakennuksia ja maaomaisuutta, myös 1990-luvulla perustettu Ruotsinpyhtään ruukki Oy on purettu.

Kaikki ruukin ympärivuotisessa asuinkäytössä olevat kiinteistöt ovat nyt yksityisomistuksessa ja pääosa vanhoista tuotantorakennuksista on siirtynyt vuonna 2006 kokonaan kunnan omistukseen. Yksityisomistuksen kasvaessa on tärkeää hallita ruukkia yhä kokonaisuutena. Esimerkiksi keskeisten asuinrakennusten pihat ovat tähän saakka säilyneet puolijulkisina ja ilman aitoja – näin myös toivottavasti tulevaisuudessa. Kokonaisvaltaiselle suunnittelulle ja kaavatason ohjaukselle on entistä suurempi tarve.

Ruukki on Ruotsinpyhtään kuntakeskus ja saha on ruukkimiljööön rakenteellisesti sekä maisemallisesti keskeinen puurakennus, jonka tuhoutuminen on ilmiselvää, ellei toimenpiteisiin ryhdytä systemaattisesti ja mahdollisimman pian. Saharakennuksen säilymisessä on kyse muustakin kuin pelkästä rakennuksen rapistumisesta ja hiljaisesta häviämisestä tai uudesta elämästä. Kyse on ruukin säilymisestä elävänä toimintaympäristönä, sekä siitä, millaiseksi asukkaat ja yrittäjät alueen nyt kokevat, pienine rikkauksineen, hankaline puutteineen, ja millaiseksi he sen toivovat jatkossa kehittyvän.

Ruukin rakennuksen siirryttyä kunnan omistukseen pitkään varastokäytössä seisoneen, perustuksiltaan vajonneen, ikkunoiltaan rikki kivitetyin ja vesikatteeltaan vuotavan saharakennuksen tulevaisuudesta on ryhdytty uudelleen aktiivisemmin keskustelemaan. Kunnalla ei ole varaa pitää yllä rakennusta tyhjillään. Rakennuksen säilymisen kannalta on oleellista, että sille löydetään uusi käyttö ja korjaamista ohjataan käyttötarkoitukseen soveltuvaksi.

Tehtävään on lähdetty rauhallisesti edeten. Vierailut eri vuodenaikoina, haastattelut ja ajelut ympäröivissä kylissä ovat tutustuttaneet vähitellen paikkakunnan elämään. Ruukissa on säilynyt paikallinen baari, lounaspaikka, ruokakauppa, kunnantalo, kirjasto ja kirkko sekä pienimuotoinen joukko käsityöläisyrittäjiä, jotka vaalivat vanhoja perinteitä

Ulkopuolisena on aluetta helpompi katsoa kokonaisuutena, nähdä psyykkisten ja henkisten sekä fyysisten raja-aitojen yli, tehdä toiveikkaita ehdotuksia.

Lähestyin aluetta laajasta mittakaavasta kohti ruukin keskusta, sen toiminnallista ydintä. Saharakennusta ajattelen uuden ajan kansantalon, jonka toiminnat keräävät niin paikalliset kuin turistit käyttäjiksi, kävijöiksi ja kokijoiiksi.

Työn tavoitteena on kasata toimintoja ja tiivistää tunnelmaa, nostaa unohdettu tila Ruukin keskuksen kokoojarakennukseksi. Yhteydet ja sisältö ovat tärkeitä – en halua luoda ympäristöstään irrallista, pelkästään matkailuun nojautuvaa ostospaikkaa, vaan kuntakeskusta, ruukkia ja sen arkea täydentävän osan. Tunnelma palautuu asteittain lähemmäksi sitä voimakasta läsnäoloa, joka sahasalasta edelleen huokuu, mutta jonka toiminta on jättänyt.

Hiljainen saha kokee suuren elinkaaren muutoksen käyttötarkoituksen uudistuessa. Hylätystä, kylmillään olevasta rakennuksesta tulee lämmin ja aktiivinen. Korjaustoimenpiteet on tarkoitus pitää kohtuullisina kustannuksiltaan, silti luoden maksimaalisen hyödyn ja potentiaalin, vaikkei lopullinen käyttötarkoitus olisikaan selvä. Materiaalivalinnoissa kestävyys ja ekologisuus ovat tärkeitä. Lopputulos pyrkii olemaan rakennusteknisesti huolella (oikein) korjattu puurakennus, joka kunnioittaa vanhaa tunnelmaa. Kontrastina uudet, pääosin puiset pinnat palvelevat vanhoja rakenteita ja muodot antavat uuden aikakerrostuman. Tarkoitus on säilyttää vanhaa niin paljon kuin mahdollista. Detaljit, lamput, ovenkahvat ja helat ovat tärkeitä tunnelmanluoja.

Nyt on aika, omistussuhteiden muututtua, kääntää katse kohti tulevaisuutta. Skenaariot viittaavat tulevaisuuteen ja osallistuvat siihen, mutta eivät pysty ennustamaan sitä.

Ruotsinpyhtään ruukin pitkälti alkuperäisenä säilynyt rakennuskanta muodostaa vahvan itäisen painopisteen historiallisten ruukkiympäristöjen verkostoon, vanhan rajan tuntumaan. Kasvukunnan alueella asuu noin 2900 asukasta. Ruukki sijaitsee Itä-Uudellamaalla, valtatie 7(E 18) varrella, noin 100km Helsingistä ja 17km Loviisasta itäänpäin, Kymijoen läntisimmän haaran varrella.

Ruotsinpyhtään Ruukin saavutettavuus helpottuu lähitulevaisuudessa E 18 moottoritien valmistuessa vuoteen 2015 mennessä Turusta Pietariin.

Uuden maakuntakaava-alueuudistuksen mukainen tuleva moottoritienlinjaus ja todennäköiset kuntaliitokset muuttavat Ahvenkoskenlahden seutua merkittävästi. Ruukin näkyvyys ja opasteet liittymäalueella tulevat olemaan tärkeitä paikalle ohjaajia.

Stockfors

Pyhtään kirkko

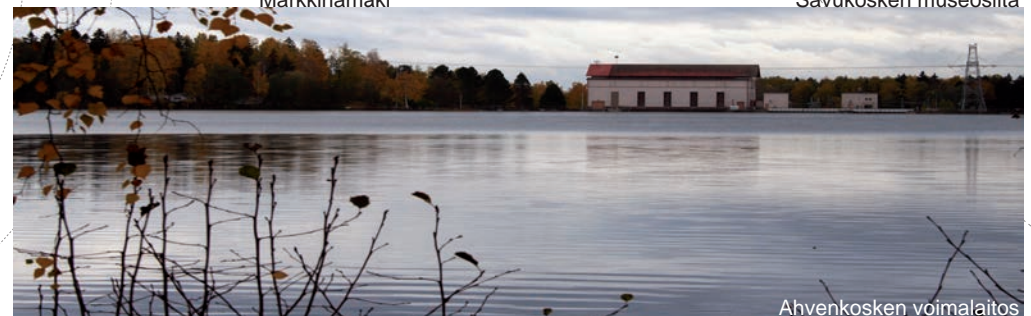
lennokkikenttä

Markkinämäki

Savukosken museosilta

Ahvenkosken voimalaitos

Kymijoen läntinen haara laskee Ahvenkoskenlahdella Suomenlahteen ja yhdistää kuvainnollisesti ruukin Itämeren miljoonakaupunkien piiriin. Avainkaupunki Pietarin ja Venäjän vaurastuminen tietää alueelle lisää läpikulkuliikennettä¹. Vesi yhdistää Ruotsinpyhtään ruukin myös Pyhtään kunnan Stockforsin voimalaitokseen ja sieltä edelleen pientä joenhaaraa pitkin Strukan käsikäyttöisen kanavan ohi jälleen Suomenlahteen.

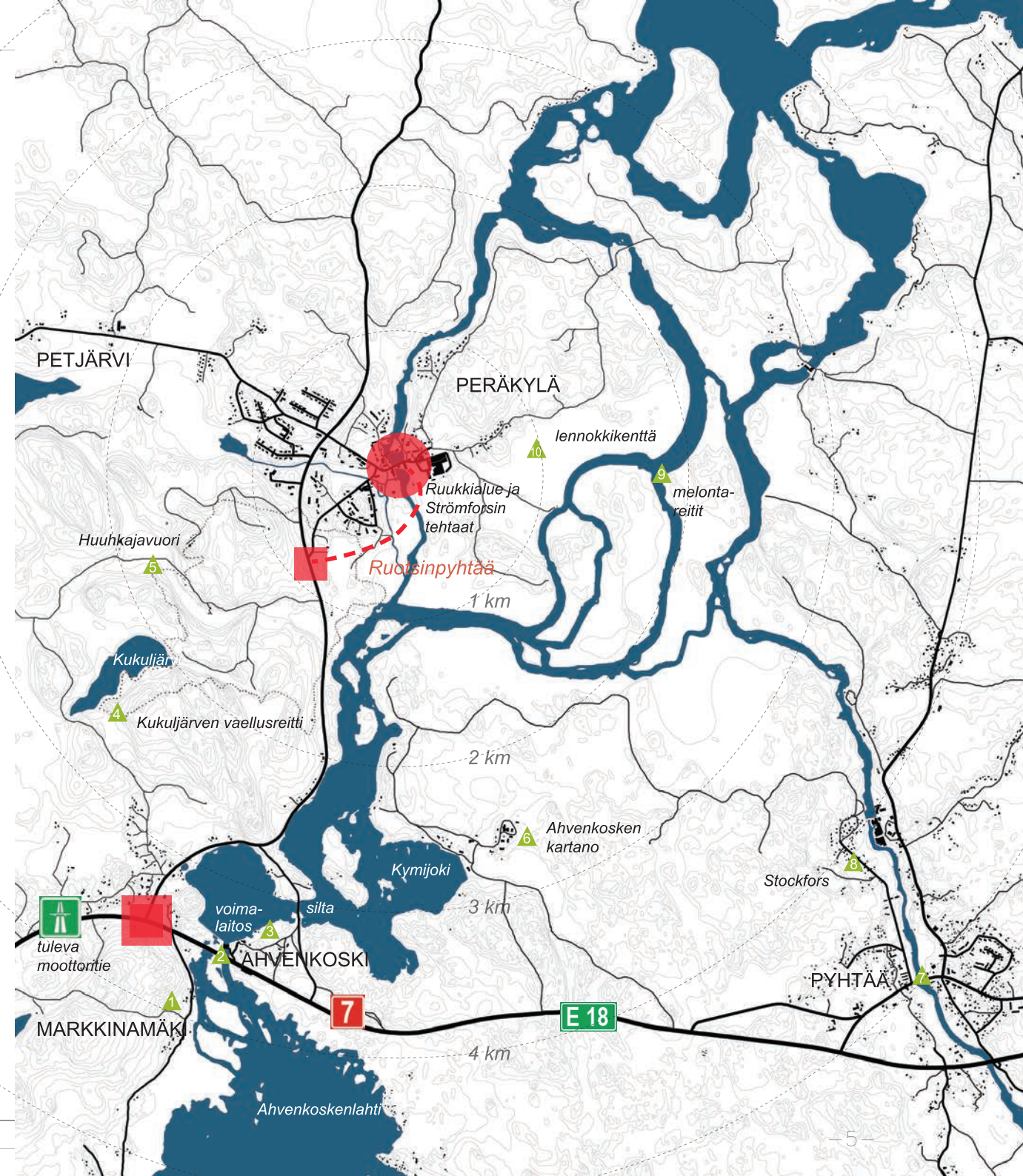
Ahvenkoski patojärvineen muodostaa oman kokonaisuuden, joka rajoittuu pohjoisessa Kuninkaantien vanhan sillan kivirakenteisten arkun raunioihin, etelässä 1920-luvun temppelemäiseen Ahvenkosken voimalaitokseen. Patojärven laajin yhtenäinen vesipinta kapenee hetkellisesti Savukosken museosillan kohdalla, joka on tyypiltään harvinainen betoninen yksinivelinen kaarisilta. Vuonna 1928 se oli ensimmäinen laatuaan maailmassa². Ruukin, Stockforsin ja voimalaitoksen sekä Kymijoen läntisten haarojen kokonaisuutta täydentää Ahvenkosken kartanon ehyt pihapiiri Patojärven välittömässä läheisyydessä. Lisäksi Ahvenkoskenlahden rantaan rajautuva Markkinämäki on ollut perinteinen markkinapaikka jo keskiajoilta lähtien. Kylä liittyy ruukin toimintaan laivojen ja proomujen lastauspaikkana, jonne kapearaiteinen junarata päättyi.

Vesistöjä käytetään aktiivisesti vapaa-ajan veneilyyn ja joella on maisemallisesti mielenkiintoisia melontareittejä. Vesistöjen suomien vapaa-ajanviettomahdollisuuksien lisäksi olemassa oleva Kukuljärven vaellusreitti tarjoaa luontoelämyksiä lähialueella.

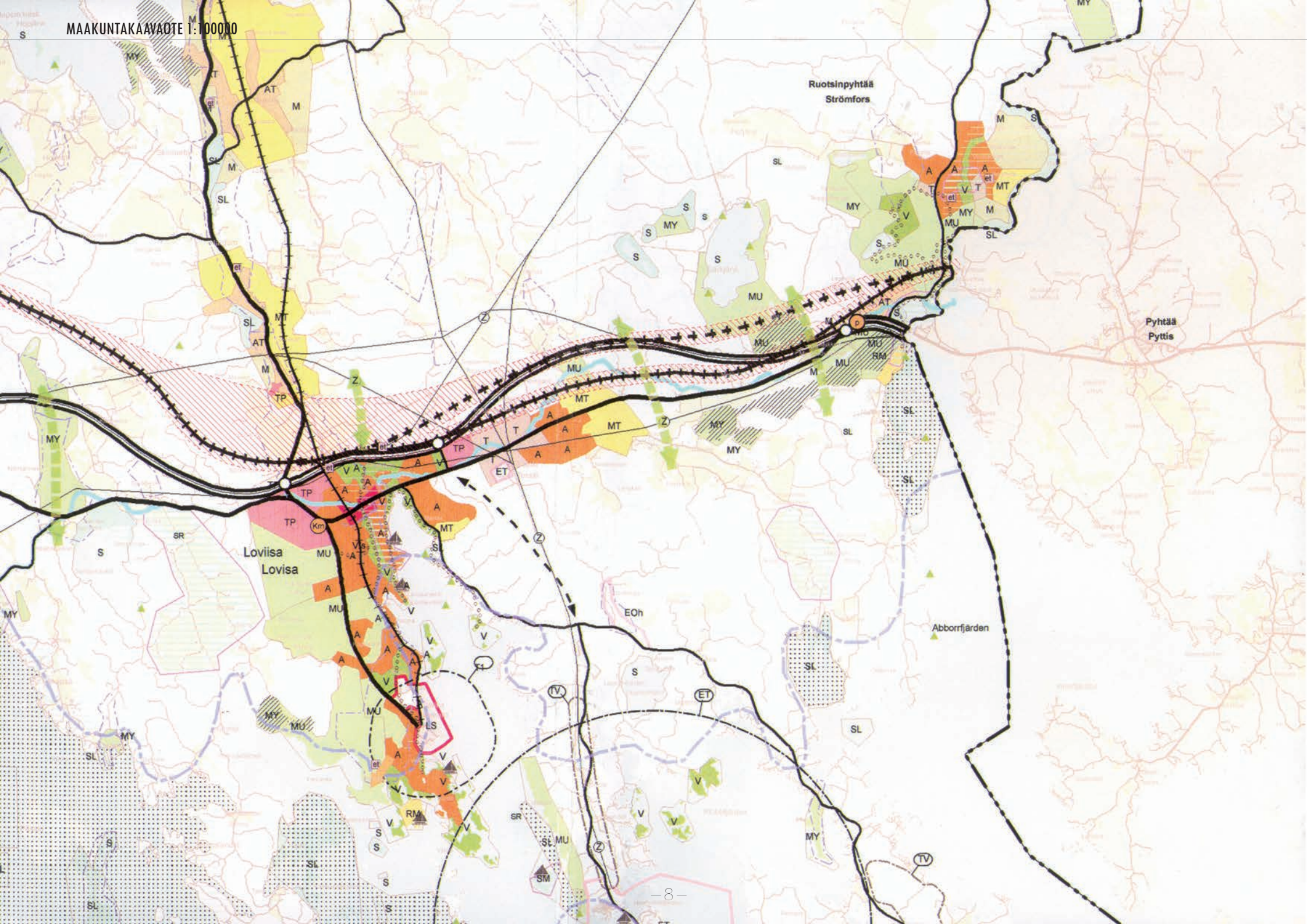
- 1 Konttinen 2007, s. B3
- 2 Oksanen 2004, s. B6

Näkymä Elimäentieltä matkalla Ahvenkoskelta ruukkiin

Ruotsinpyhtää
Strömfors

Pyhtää
Pyttis

Loviisa
Loviisa

Abborrhjärden

Ruotsinpyhtään ruukkiin saavutaan valtatie 7 pitkin, joka lähitulevaisuudessa muuttuu moottoritieksi E 18. Moottoritien linjaus poikkeaa nykyisen valtatie linjasta sijoittuen sen eteläpuolelle. Se lävistää tunnelissa Sipulikallion ja ylittää Kymijoen Ahvenkosken voimalaitoksen alapuolelta muodostaen uuden merkittävän modernin maiseman solmukohdan ennen sisäänajoa Elimäentieltä itse kuntakeskukseen. Ruukkiin saapuville kävijöille on osoitettu paikoitusalueeksi pienehkö hiekkakenttä läheltä Alapajaa kirkolle johtavan väylän varrelta. Tältä kentältä on sisäänkäynti Alapajan kahvilaan sekä padon laelle että muualle ruukin alueelle

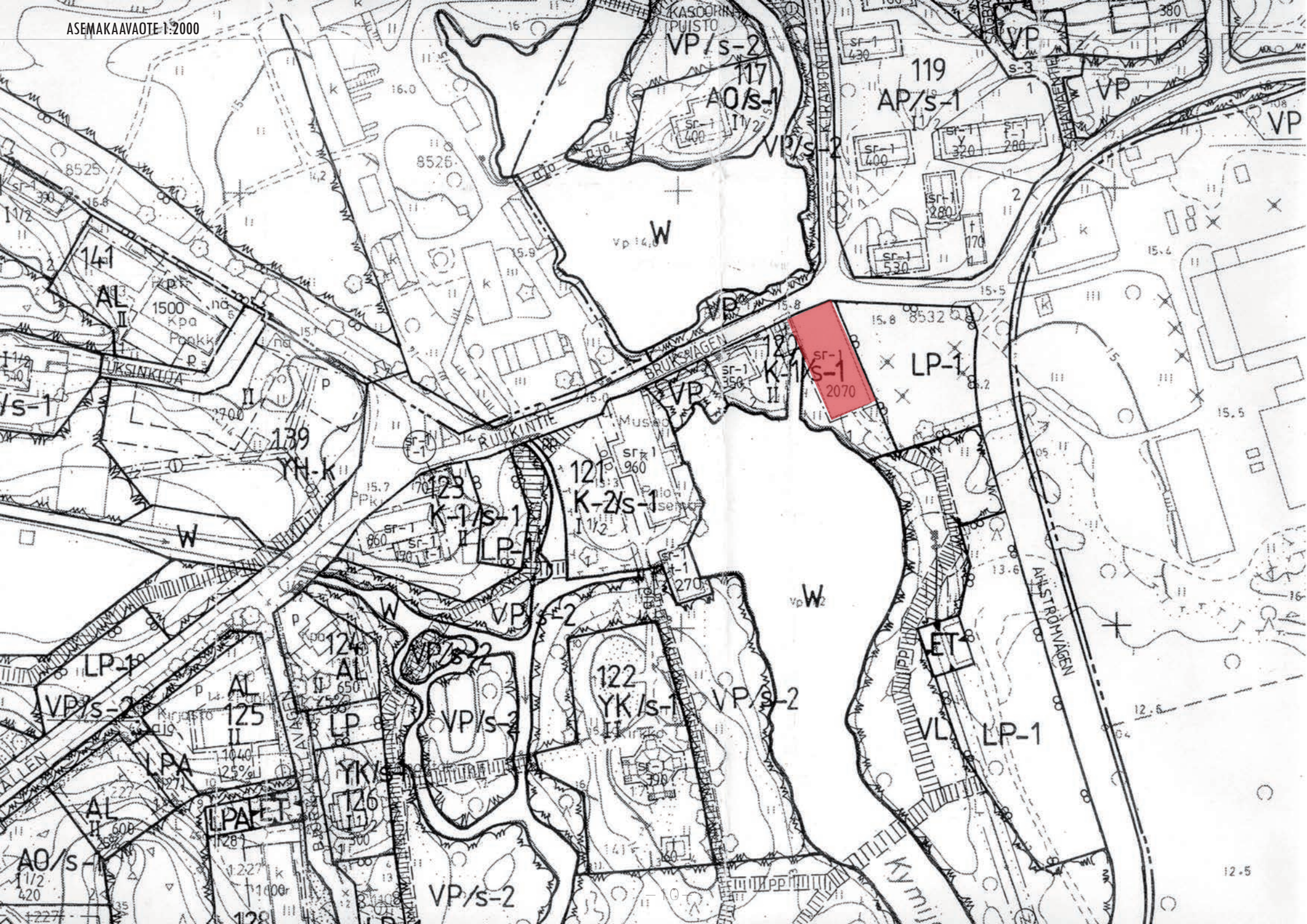
Ruukin keskeisin elementti on vesi: peilipintana ja koskena. Patoallas muodostaa ruukin ytimen jakaa sen alueisiin ja samalla yhdistää Kymijoen yläjuoksulla sijaitsevat kylät ja kaupungit.

Ruukin sijainti kosken äärellä on mahdollistanut järkipärisen toiminnan, mutta sen sijainti veden äärellä on myös esteettisesti miellyttävä. Rakennukset seisovat aivan kiinni vedessä ja heijastuvat sen pintaan.

Tällä hetkellä vesi virtaa patoaltaasta huomaamattomasti katetun, kapean kanavan kautta alajuoksulle hyödyntämättä virtaavan veden tuomaa dynaamisuutta, elävöittävää vaikutusta, taikka ajoittaisia pärskeitä millään tapaa. Toinen huomaamaton kanava on aikoinaan pyörittänyt saharakennuksessa sijaitsevaa sähköturbiinia. Alemmalla tasolla joki virtaa silmin havaitsemattomasti etelää kohti jälleen muodostaen peilipinnan, johon ympäröivä rehevä jalolehtipuuvaltainen luonto heijastuu.

Syy veden vähäiseen läsnäoloon liittyy ruukin rakenteelliseen ydin-ongelmaan, joka on liikenneyhteys itäpuolen saarelle ja Peräkylään. Saarella sijaitsee toimintaa laajentava Strömforsin sähkötarviketehdas. Koko saarta palveleva ajoväylä ja tehtaalla raskas liikenne kulkee vanhan patorakennelman päältä. Liikenne katkaisee koko tilakokemuksen, sekä esteettömän, rauhallisen kävelyn ruukin alueella. Liikenneväylä irrottaa Alapajan, Saharakennuksen ja nykyisen Myllynravintolan padon yläpuolisista ylväistä rakennuksista ja patoaltaan peilipintaisesta vedestä.

RAKENNUSKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET:

K-1

LIIKE- JA TOIMISTORAKENNUSTEN KORTTELIALUE. ALUEELLA OLEVIIN RAKENNUKSIIN SAA SIIJOITTA A LEIRI- JA KURSSIKESKUSTA SEKÄ MATKAILUA PALVELEVA TOIMINTOJA KUTEN MAJOITUS-, KAHVILA-, TOIMISTO-, MYYMÄLÄ- JA KOKOUSTILOJA SEKÄ NIITÄ VARTEN TARPEELLISIA ASUNTOJA. LISÄKSI ALUEELLA OLEVIIN RAKENNUKSIIN SAA SIIJOITTA A KÄSITEOLLISUUS- TAI VASTAAVIA PIENVERSTASTILOJA. TILOJEN RAKENTAMISESSA TULEE NOUDATTA A RAKENNUKSEN SUOJELUA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ. ALUETTA VARTEN TULEE VARATA 1 AUTOPAIKKA/100 K-M2.

K-2

LIIKE- JA TOIMISTORAKENNUSTEN KORTTELIALUE. ALUEELLA OLEVIIN RAKENNUKSIIN SAA SIIJOITTA A MATKAILUA PALVELEVIA TOIMINTOJA KUTEN KAHVILA-, TOIMISTO-, MYYMÄLÄ- JA KOKOUSTILOJA. LISÄKSI ALUEELLA OLEVIIN RAKENNUKSIIN SAA SIIJOITTA A KÄSITEOLLISUUS- TAI PIENVERSTASTILOJA SEKÄ MUSEOTOIMINTAA PALVELEVIA TILOJA. TILOJEN RAKENTAMISESSA TULEE NOUDATTA A RAKENNUKSEN SUOJELUA KOSKEVIA MÄÄRÄYKSIÄ.

s-3

SÄILYTETTÄVÄ TIEALUE. TIEALUETTA JA SIIHEN KIINTEÄSTI LIITTYVÄÄ YMPÄRISTÖÄ EI SAA TURMELLA TIEN LEVENNYKSELLÄ TAI MUILLA MUUTOKSILLA.

y

RAKENNUSALA, JOLLE SAA SIIJOITTA A SEKÄ JULKISIA ETTÄ YKSITYISIÄ PALVELUTILOJA.

na

YLEISEN TIEN NÄKEMÄALUEEKSI VARATTU ALUEEN OSA.

na-1

YLEISEN TIEN NÄKEMÄALUEEKSI VARATTU ALUEEN OSA, JOLLA OLEMASSA OLEVA RAKENNUS SAADAAN KORJATA UUDISRAKENTAMISEEN VERRATTAVALLA TAVALLA. RAKENNUSTA LAAJENNETTAESSA LAAJENNUS EI SAA PIENENTÄÄ RISKITEYKSESSÄ OLEVAA RAKENNUKSEN RAJOITAMA A NÄKEMÄÄ.

z

JOHTOA VARTEN VARATTU ALUEEN OSA. Z = SÄHKÖLINJA.

j

MAANALAISTA JOHTOA VARTEN VARATTU ALUEEN OSA. j = VIEMÄRI.

aj

AJONEUVOLIITTYMÄN LIKIMÄÄRÄINEN SIIJAINTI.

(127)

SULUISSA OLEVAT NUMEROT OSOITTA VAT KORTTELIT, JOIDEN AUTOPAIKKOJA SAA ALUEELLE SIIJOITTA A.

k

INDEKSI OSOITTA A, ETTÄ ALUE ON VARATTU KUNNAN TARPEISIIN.

/s

ALUE, JOLLA YMPÄRISTÖ SÄILYTETÄÄN.

/s-1

ALUE, JOLLA YMPÄRISTÖ SÄILYTETÄÄN. UUDISRAKENTAMISEN TAI OLEMASSA OLEVAAN RAKENNUKSEEN TEHTÄVIEN MUUTOSTEN SEKÄ PIHA-ALUEIDEN RAKENTEIDEN TULEE SOPEUTUA OLEMASSA OLEVIEN RAKENNUSTEN JA RAKENTEIDEN MITTASUHTEISIIN, MATERIAALEIHIN, PINTOIHIN JA VÄRITYKSEEN.

/s-2

ALUE, JOLLA YMPÄRISTÖ SÄILYTETÄÄN. ALUE TULEE RAKENTAA TAI ENTISTÄÄ PUISTOMAISESTI. ALUEEN PUUSTOA TULEE HOITAA POISTAMALLA VANHAT HUONOKUNTOISET PUUT JA PENSAIKOT. UUSIA PUUTA ISTUTETTAESSA TULEE KÄYTTÄÄ MILJÖÖSEEN SOVELTUVIA PUULAJEJA.

s-2

SUOJELTAVA ALUE. ALUEELLA OLEVAN KIVIMUURIN KORJAUSTOIMENPITEITÄ SUORITETTAESSA ON SEN HISTORIAALINEN ASU PYRITTÄVÄ SÄILYTTÄMÄÄN.

sr-1

SUOJELTAVA RAKENNUS. RAKENNUSTAITEELLISESTI JA KULTTUURIHISTORIAALISESTI ARVOKAS RAKENNUS, JOTA EI SAA PURKAA. RAKENNUKSESSA SUORITETTAVIEN KORJAUSTOIDEN TULEE OLLA SELLAISIA, ETTÄ RAKENNUKSEN ULKOASU JA MAHDOLLISUUKSIEN MUKAAN MYÖS HUONEJAKO, RAKENNERATKAISUT SEKÄ SISUSTUSDETALJIT SÄILYVÄT ALKUPERÄISEN MUKAISINA. MUSEOVI RASTOLLE ON ANNETTAVA MAHDOLLISUUS LAUSUNNON ANTAMISEEN KOSKIEN PURKU- JA KORJAUSTOITA.

t-1

RAKENNUKSLA YMPÄRISTÖINEEN TULEE HOITAA SEN KULTTUURIHISTORIAALISEN ARVON EDELLYTTÄMÄLLÄ TAVALLA.

TUHOUTUNEEN SUOJELTAVAN RAKENNUKSEN TILALLE SAA RAKENTAA YMPÄRISTÖÖN SOPEUTUVAN UUDISRAKENNUKSEN.

RAKENNUSALA, JOLLA OLEVAA SUOJELTUA RAKENNUSTA SAA KÄYTTÄÄ TALOUS- TAI VARASTORAKENNUKSENA.

YLEISET MÄÄRÄYKSET:

ALUEELLA OLEMASSA OLEVISSA RAKENNUKSISSA TAI NIIDEN OSISSA SAA SUORITTA A KORJAAMINEN UUDISRAKENTAMISEEN VERRATTAVALLA TAVALLA SEN ESTÄMÄTTÄ, MITÄ ON MÄÄRÄTTY RAKENNUSPAIKAN RAKENNUSOIKEUDESTA, RAKENNUKSEN KERROSLUVUSTA JA RAKENNUKSEN KELLARI- TAI ULLAKKOKERROKSEEN RAKENNETTAVAKSI SALLITUSTA RAKENNUSOIKEUDESTA.

RAKENNUSKAAVA-ALUEELLA RAKENNUKSET JA NIIDEN LAAJENNUKSET ON RAKENNETTAVA SITEN, ETTÄ NE OVAT SOPU- INNASSA YMPÄRISTÖN RAKENNUSTEN KANSSA JULKISIVUN RAKENNUSAIKKEEN, MITTASUHTEIDEN, PINTOJEN, IKKUNA JAON JA VÄRITYKSEN SUHTEEN.

RAKENNUKSISSA TULEE OLLA HARJAKATTO, JONKA KALTEVUUS ON SAMA KUIN KORTTELIALUEEN OLEMASSA OLEVIEN PÄÄRAKENNUSTEN KATTOKALTEVUUS SEKÄ JULKISIVUPINNASTA ULKONEVAT RÄYSTÄÄT.

LAAJENNUKSEN JA LISÄRAKENNUKSEN RUNKOSYVYYS SAA OLLA ENINTÄÄN SAMA KUIN PÄÄRAKENNUKSEN RUNKOSYVYYS.

TALOUSRAKENNUKSEN RUNKOSYVYYS SAA OLLA ENINTÄÄN 5 METRIÄ JA RÄYSTÄS- KORKEUS ENINTÄÄN 2,5 METRIÄ.

KORTTELEISSA 110-113 TULEE RAKENNUKSISSA OLLA HARJAKATTO JA AVOPÄÄTY. KATEMATERIAALIN JA VÄRIN TULEE OLLA YHTENÄINEN YMPÄRISTÖSSÄ OLEVIEN KATTOJEN KANSSA. JULKISIVUMATERIAALINA TULEE OLLA PUUVERHOUS. JULKISIVUVÄRIEN TULEE OLLA YHTENÄISET YMPÄRISTÖSSÄ OLEVIEN RAKENNUSTEN JULKISIVUVÄRIEN KANSSA.

RAKENNUSPAIKKOJA EI SAA AIDATA. ULKOVARASTOJEN NÄKÖSUOJAKSI ON ISTUTETTAVA AITA.

RAKENNUSPAIKALLA OLEVAT AUTOPAIKAT ON EROTETTAVA RAKENNUKSAUVATIESTÄ JA MUUSTA PIHA-ALUEESTA ISTUTUKSIN. YLEISILLÄ PYSÄKÖINTIALUEILLA AUTOPAIKKARIVIEN VÄLIIN JA NIIDEN YMPÄRILLE ON ISTUTETTAVA PUUTA JA PENSAITA.

AUTOPAIKKOJA ON RAKENNUKSAUVA-ALUEELLA VARATTAVA SEURAAVASTI:

- ASUNNOT 1 AP/ASUNTO, JONKA LISÄKSI AK-, AKR-, AP- JA AR-KORTTELIALUEILLA 2 AP RAKENNUSPAIKKAA KOHTI
- TOIMISTOT, VIRASTOT 1 AP/85 M2 KERROSALAA
- OPPILAITOKSET 1 AP/2 TYÖNTEKIJÄÄ
- LIIKEHUONEISTOT 1 AP/50 M2 KERROSALAA
- KOKOUSTILAT, URHEILU- LAITOKSET 1 AP/10 ISTUMAPAIKKAA
- RAVINTOLAT 1 AP/10 ISTUMAPAIKKAA

HELSINGISSÄ 19. HELMIKUUTA 1990

MAA JA VESI OY

YMPÄRISTÖSUUNNITTELUOSASTO

Kalle Loukamo

KALLE LOUKAMO
ARKKIT., SAFA

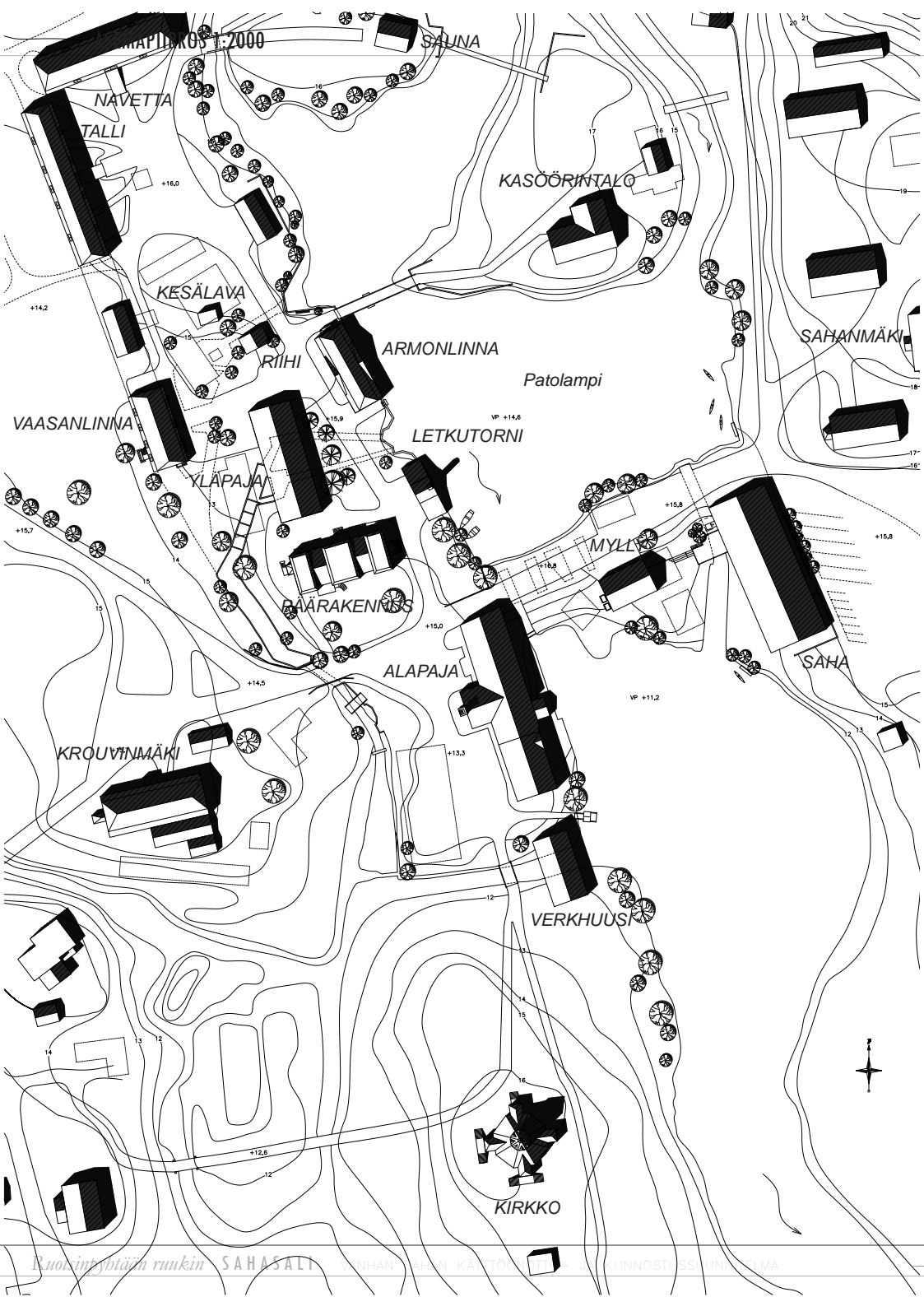
Seppo Iitkonen

SEPPO IITKONEN
ARKKIT., SAFA

TÄMÄ RAKENNUKSAUVA ON RUOTSINPYHTÄÄN KUNNANVALTUUSTON 6.6.1990 TEKEMÄN JA VALTUUSTON PÖYTÄKIRJAN PYKÄLÄSSÄ NRO 32 MAINITUN PÄÄTÖKSEN MUKAINEN.

VAHVISTETTU UUDENMAAN LÄÄNINHALLITUKSESSA 16.10.1990

Letkutorni sisältä

Päärakennus

Alapajan punaista, reliefimäistä tiilipintaa

Tallirakennus

Krouvinmäki kesällä 2007 Bluegrass-festivaalien aikaan

PAIKAN LUONNE, MITTAKAAVA JA MATERIAALIT

Ruukin rakennukset muodostuvat hirsi ja puurakenteisista, punamullatuista sekä tiilirakennuksista. Punamullataisesta kokonaisuudesta tekee poikkeuksen Ruukin patruunan päärakennus, joka on väriltään helmenharmaa. Tuotantorakennusten satula- ja mansardi-kattomuodot luovat yhtenäisyyden koko ruukin alueelle, josta päärakennuksen omintakeinen tornillinen muotokieli erottuu. Oman maamerkin muodostaa paloletkujen kuivaustorni (Letkutorni) ja sen heijastuminen patoaltaan vedenpintaan. Yhdistävänä tekijänä ovat myös veden ylitse kurottavat valkokaiteiset sillat. Vuoden 1809 kartassa esiintyy 10 siltaa, jotka yhdistävät joen vastarantoja ja saaria toisiinsa. Sillat muodostavat nykyisinkin suosittua valokuvauspaikkaa potreille, joista Lemmensilta lienee romanttisin, siitä kertovat kaiteeseen sydämen sisään kaiverretut nimikirjaimet.

Kuva 1:2000 aluemallista

Paikan mittakaava on inhimillinen ja helposti lähestyttävä. Eri torit ja aukiot on helppo hahmottaa kokonaisuuteen kuuluvaksi, kaikilla niillä on omat luonteenpiirteensä alisteisena laajimmalle ja näkyvimälle patoaltaan avoimelle tilalle. Paikkojen nimet, kuten Sahamäki, Vasaratori, Tallipiha ja Krouvinmäki ovat jääneet muistuttamaan menneisyydestä ja aukoiden sosiaalisista rajoista. Sahanmäen asuinalue muodostaa pienipiirteisemmän, vehreän taustan tuotantorakennusten massiivisuudelle, vaikka kokoluokaltaan asuinrakennukset eivät häviä tuotantorakennuksille. Ero syntyy pieniruutuisista ikkunoista ja koristeellisista yksityiskohdista, näin asuinrakennukset jäsentävät ruukin tilahierarkiaa. Päärakennus on aina ollut lähellä tuotantorakennuksia, patruunan valvovan katseen ulottuvilla, joten kartanomaista puutarhaa päärakennuksen ympärille ei ole päässyt muodostumaan.

Ruukin hallitseva väri on ollut aina punainen. Vuonna 1806 lähes kaikki rakennukset olivat punamullattuja, ikkunanpuitteet harmaaksi öljymaalilla

maalattuja. Myös rakennusten lauta- tai paanukatot olivat useimmiten punaiset, lukuun ottamatta joitakin varasto- ja ulkorakennuksia, joissa oli skånelaiseen tapaan olikatot. Päärakennuksen väri on vaihdellut alkuperäisestä keltaisesta punaisen kautta helmenharmaaksi. Vähäpätöisimmät aitat ja riihet olivat alunperin maalaamattomia, kuten saharakennuskin. 1800-luvun alusta alkaen Ruukin alueelle rakennettiin valkeaksi kalkittuja savitaloja, joita edustaa vielä nykyäänkin Krouvinmäki, navetta ja tallirakennus sekä Vaasanlinna. Tiilikattoisia asuinrakennuksia oli muutama Kortön saarella.

Ruukin äänimaailmaa hallitsivat ennen aamusta iltaan kosken kuuhunta ja kauas kantava vasaroiden pauke. Talvisin ahjojen savupiipuista sinkoilivat kipinät. Nyt äänimaailma on kausiluonteista. Erilaiset kesätapahtumat tuovat iloisia elämän ääniä alueelle. Talvella ruukki on hiljainen, ajoittain tehtaalta kuuluvat arkiset työn äänet rikkovat rauhan.

RAUTARUUKKEISTA YLEISESTI

Suomen teollinen kehitys alkoi rautaruukeista, jotka valmistivat ja jatkojalostivat rautaa. Ruotsin vakaan rautateollisuuden aikana, 1600-luvun alussa, ruukkeja perustettiin etenkin Suomen lounaisosaan, kuten Mustioon, Fiskarsiin ja Billnäsiin. Ruotsissa oli rautamalmia ja metsää, mutta teollisuuden kehittyessä syntyi pelko metsävarojen ehtymisestä, siksi uudet laitokset pyrittiin sijoittamaan valtakunnan laitamille. Ruukkien sijainti on aina ollut tärkeä tekijä kuljetuksien, vesivoiman ja metsävarojen kannalta. Rhuukit olivat teollisuusyksikkö ja pienosyhteiskunta samassa, ja niissä voitiin elää koko elämä.

Suomessa on ollut yli 80 ruukkia, joista suurin osa on hävinnyt uusien ja tehokkaampien tuotantomenetelmien ja toimintaympäristöjen kehittyttyä. Jäljellejääneistä onnekkaimmat ovat vakiinnuttaneet asemansa teollisuushistorian muistomerkkeinä, osana elävää ympäristöä.

Yleisesti ottaen Fagervik ja Teijo ovat jättäneet muut ruukit varjoonsa.

Vanhoiden rautaruukkien toimintaan ja kehitykseen ovat vaikuttaneet voimakkaasti paikalliset olot, sekä erityisesti sijainti valtakuntaan ja sen rajoihin nähden.

Suomessa on valmistettu rautaa suo- ja järvimalmeista jo rautakaudella 400–800 jKr. Esihistoriallinen raudanvalmistus jatkui historiallisella aikakaudella lähes muuttumattomana talonpoikaisena raudanvalmistuksena syrjäisillä seuduilla aina 1800-luvulle saakka.¹

RUOTSINPYHTÄÄN RUUKIN HISTORIA

Ruotsinpyhtään ruukki oli ajalleen tyypillinen teollisuusympäristö, sen yli 300-vuotinen historia voidaan jakaa historiantkirjoittaja Olle Sirénin mukaan seuraaviin kausiin:

1695–1711	perustaminen ja tulipalon hävitys
1744–1876	jälleenrakennus ja af Forsellesien kausi
1876–1947	sahateollisuuden laajentuminen ja rautateollisuuden asteittainen loppuminen
1947–1970	muoviteollisuuskausi ²

1 Salokorpi 1999, s. 7-31

2 Sirén 1971, s. 2

PERUSTAMINEN VARHAISET VAIHEET

Ruukin perusti vapaaherra, myöhemmin kreivi, Johan Creutz vuonna 1695 Petjärven säterin maalle Kymijoen läntisimmän haaran varrelle, vuolaan kosken partaalle. Perustamisen aikaan ruukki, jota kutsuttiin Petjärven rautaruukiksi tai Petjärven vasaraksi, käsitti kaksi ahjoa Ruotsista tuodun takkiraudan mellotukseen ja yhden vesipyörällä toimivan kankivasaran, jolla rauta taottiin kankiraudaksi. Maaseudun tarpeisiin tehtyjä taontatuotteita olivat mm. rautatangot, sahanterät, lapiot, hevosenkengät, saranat ja savupellit. Töitä hoitivat alle kymmenen hengen kokoonpano, johon kuuluivat ruukinkirjuri, seppämestarit, seppäkisällit, rengit ja miilunpolttajat.

Ruukin toiminnan sijainti oli suotuisa, koska kosken vesivoima oli runsas kaikkina vuodenaikoina. Ruukkiin kuului myös saha, joka toimi omiksi tarpeiksi. Vuonna 1711 ruukki tuhoutui tulipalossa, eikä sitä Creutzin omistuskautena rakennettu uudestaan.³

Suuri Pohjan sota (1700–21) eli Iso Viha koetteli myös ruukkia rauhoittaen toiminnan Sirénin mukaan padon korjaamiseen, viljan jauhatukseen myllyssä sekä lohen, siian ja ankeriaan kalastukseen.⁴

VALTAKUNNAN RAJALLA - FORSELLESIEN KAUSI 1744–1876

Turun rauha v. 1743 muutti valtakunnan rajoja niin, että uusi raja Ruotsin ja Venäjän välillä kulki Kymijoen läntisintä haaraa Ahvenkosken kohdalla. Raja pysyi paikallaan aina Suomen sotaan 1808–1809 saakka ja vaikutti yli tuhannen asukkaan paikkakunnan kehitykseen merkittävästi. Ruukki työllisti välillisesti noin 10 % väestöstä ja vakinaisesti palveluksessa oli muutama kymmenen henkilöä. Alueen toimintaan vaikutti myös Loviisan raja- ja linnoituskaupunki, joka perustettiin vuonna 1745 rajan taakse jääneen Haminan tapulikaupungin tilalle.⁵ Loviisan linnaketyömaille tarvittiin paljon ruukin tuotteita, kuten taottuja nauvoja.

Vuonna 1744 ruukki sai uudet omistajat Jakob Forsellesin ja Anders Nohrströmin sekä heidän nimistään johdetun uuden nimen Strömfors. He ryhtyivät panemaan ruukkia kuntoon Pikkuvihan (1741–43) levottomuuksien ja tulipalojen jälkeen ja rakensivat uudet ahjot ja kankivasarat sekä nippuvasaran. Rakennukset olivat vaatimattomia ja yleensä hirsi- ja lautarakenteisia.

Kankiraudan hinta nousi vakaasti seuraavat vuosikymmenet ja maaomaisuutta pystyttiin kasvattamaan huomattavasti. Uusi saha oli toiminnassa jo vuonna 1748 ja tuottoisa mylly vuonna 1767. Savinen krouvi puolestaan palveli ruukin väkeä, matkalaisia, sotaväkeä ja tullimiehiä.⁶

3 Sirén 1971, s. 3-5

4 Sirén 1971, s. 12

5 Gardberg 2002, s. 171–173

6 Laine 1948, s. 311

Vuoritoimen tilastojen mukaan vuositonta vuonna 1753 määrättiin 600 kippuntaksi, lukuun ottamatta 90 kippuntaa verovapaata rälssitaontaa. Nykymitoiksi muunnettaessa 1 kippunta, eli 20 leiviskää on ~170kg, 600 kippuntaa on siis ~102000kg. Vuorimalmiin perustuva ruukki osti takkirautaa koko taontaa varten Ruotsista ja se kuljetettiin laivoilla Itämereltä saaristoon, josta matkaa jatkettiin proomuilla Ahvenkoskenlahdelle ja hevosilla ruukkiin.

Vuosikymmenen kuluessa ruukin tilanne kuitenkin heikkeni ja omistussuhteet muuttuivat. Rappiutilassa olevan ruukin ja tilat peri v. 1768 Jakobin poika Henrik Johan af Forselles, joka ryhtyi heti parannustoimiin. Laineen mukaan vaikeat ajat seurasivat taas, kun mylly paloi v. 1784, v. 1788–90 ruukki oli taas Venäjän sodan jaloissa ja v. 1790 Forselles kuoli parhaassa iässään. Omistajaksi siirtyi hänen puolisonsa, tuleva vuorineuvoksetar, Virginia af Forselles, joka toimi ruukin johdossa 57 vuotta, aina kuolinvuoteensa 1847 saakka.⁷

Virginia af Forselles oli vahva johtaja ja kaivattu uudistaja. Hän loi ruukin rakenteellisen luonteen ja suuri osa rakennuksista on yhä jäljellä. Yksi syy rakennusten säilymiseen on vuonna 1806 otettu palovakuutus. Vanhat palovakuutusasiakirjat ovat myös hyvä lähde rakennusten vaiheiden kartoittamiseen. 1809 rakennettiin ruukin ensimmäinen tiilinen rakennus, valoisa ja ilmava navetta tuloksellista karjanhoitoa varten.

Virginia ei päässyt helpolla johtaessaan ruukkia ja yli kolmeakymmentä työläistä. Sota koetteli ruukkia neljännen kerran vuonna 1808 Venäläisten hyökätessä. Komennuskunnat majailivat ruukin tiloilla ja elintarpeiden sekä muonituksen hoitaminen rasitti ruukkia ja sen toiminta lamaantui, eikä tarvittaviin taontamääriin päästy. Ajat olivat muutenkin epävarmat, kun maailmalla, esim. Englannissa uuden kivihiiheen perustuvan putlausmenetelmän käyttöönotto vaikeutti kankiraudan markkinointimahdollisuuksia. Myös puutavarasta oli puutetta, sillä suurin osa meni rakennustöihin ja hiilenpolttoon miiluissa. Laineen mukaan vuorineuvoksetar harjoitti omavaltaisuutta hankkiessaan ilman lupaa oksia, latvuksia, tuulen kaatamia ja kuivuneita puita hiilipuiksi jakamattomista rälssi-kruununtilan metsistä. Syynä hiilipuiden puutteeseen pidettiin osittain huonoa metsänhoitoa ja alihinnoittelua talonpojille. Virginia Af Forselles puolestaan totesi miilunpolttajien olevan taitamattomia ja sen vuoksi tuhlaavasti käyttävän puutavaraa. Vanhoista kuvista näkee, että ruukin maisema on ollut varsin avaraa ja näkymät pitkiä, tarvittavaa puutavaraa on siis otettu sekä läheltä että kaukaa.

Vuoden 1830 tienoilla sepissä ei ollut kehumista, sillä mestari- ja kisällikoulutus oli puutteellista. Paikallista ammatinvanhinta, joka olisi opastanut nuorempia, ei ollut, vaan apua saatiin ulkopuolelta muutamaksi päiväksi kerrallaan, eikä se riittänyt taitojen kohottamiseen. Tämä puolestaan vaikutti ruukin alhaiseen tuotantoon ja taantumiseen. Vuositonta oli vain noin 400 kippuntaa (68 tonnia).

7 Laine 1948, s. 312

Mutta 1840 taontamäärät nousivat 560 kippuntaan (95200 kiloon) ruotsalaisten seppiä ansiosta. Ruukki kohosi viimein alennustilastaan. Samaan aikaan, Vuoritoimen tilastojen mukaan, esimerkiksi Kellokosken ruukissa valmistettiin vuoritakkimalmiraudasta yli 800 kippuntaa kankirautaa (136000 kiloa).

Strömforsin ruukin manufaktuuripajassa valmistettiin mm. nauvoja, hevosenkenkiä, sirpejä, viikatteita, kuokkia, piiluja, kirveitä, lapioita ja punnuksia. Laineen mukaan 1840-luvulla naulojen kysyntä kohosi niin, että naulavasaroja tarvittiin lisää. 1846 Senaatti myönsi privilegiot neljälle naulavasaralle. Rajasijainnista huolimatta vientiä itään päin Venäjälle ei ollut.⁸

1847 Virginia af Forsellesin kuoltua ruukin tiloihin peri hänen vanhin poikansa, 62-vuotias Jakob Henrik af Forselles. Hän toimi kuitenkin Ruotsissa geologisten tutkimuksien ja karttojen parissa, ruotsalaisten ruukkiseuran kustantamana kuolemaansa saakka, joten Strömforsin ruukin asiat olivat sivualalla. Tilaa ja ruukkia hoiti pääasiassa ruukinhoitaja, isännöitsijä V. Florell.

Vuositonta oli noussut vuoteen 1854 jo 820 kippuntaan. Vertailun vuoksi kerrottakoon, että vuonna 1842 Vantaan masuunin takkiraudan määrä oli 2000 kippuntaa (340000 kiloa). Fiskarsin kankiraudan valmistus oli vuonna 1854 puolestaan yli 1480 kippuntaa.

1855 Jakob af Forselles kuoli ja seuraavana vuonna perinnönjaossa vanhin poika Pehr Henrik af Forselles sai ruukin ja tilat hallintaansa saatuaan Suomen kansalaisuuden ja muutettuaan Suomeen. Sotien jälkeen oli vilkas nousukausi ja teknisiä ja taloudellisia uudistuksia toteutettiin suurusuuntaisesti tuotannon noustessa vuoteen 1865 mennessä jo 920 kippuntaan, päätuotteena olivat naulat.⁹

Hiilen saanti oli yhä vaikeaa ja tästä syystä Forselles päätti ryhtyä laajentamaan sahatoimintaa, kuten muuallakin Suomessa oli tehty hiililyöngelmien ratkaisemiseksi. Sahan jätteistä valmistetut hiilet olivat parempia kuin esim. oksista ja latvuksista valmistetut.

Kaksiraaminen saha oli tähän asti toiminut vain omia tarpeita varten ja oli huonossa kunnossa. Sahan sahausoikeus oli 400 tukkia vuodessa, joka vastaa 10-12 starderttia. Laineen mukaan Forselles osti vuonna 1866 18000 tukkia kruununmetsistä ja vuosina 1867–71 30000 tukkia kunakin vuonna.¹⁰

Sahan kaukainen sijainti mereen nähden kuitenkin koitui laajennushankkeen täysimittaisen toteutumisen esteeksi. Ahvenkoskenlahti sijaitsi 5 peninkulman päässä. Logistisesti ruukki sijaitsi kaukana merestä ja kosket estivät jokikuljetuksen, siksi tavara oli lastattava kahdesti ensin uloimpana merellä Sandholmassa laivasta proomuihin ja sitten Markkinamäellä proomuista hevuskärryihin.

8 Laine 1948, s. 315–317

9 Laine 1948, s. 317–319

10 Laine 1948, s. 320

Kankirautaa valmistettiin aluksi puisessa kankipajassa yhden kankivasaran ja kahden ahjon varassa, mutta saksalaisahjoista siirryttäessä vähemmän hiiltä vaativiin franchisecomté-ahjoihin rakennettiin vuonna 1871 kankirautapaja tiillistä ja harmaakivistä kolmelle vasaralle ja kahdelle ahjolle. Strömforsin tuotanto oli huipussaan vuosina 1873–76 nousten nopeamman tuotantotahdin ansiosta yli 1800 kippunaan eli 300 000 kg, tärkeimpänä tuotteena olivat naulat aina vuoteen 1880 asti. Takkirauta tuotiin edelleen Ruotsista, mutta itse tuotteiden markkinoita alettiin katsoa vähitellen Venäjältä, Virossa ja Liivinmaalta. Ruukin palveluksessa oli tuolloin lähes 60 vakinaista työläistä, joista 20 seppiä.

Uudistukset ja rakennusten laajennukset söivät Pehr af Forsellesin varoja rutkasti, raudan hinta laski 1870-luvulla, hiilen ja puutavaran hinnan noustessa. 1876 af Forselles luovutti tilan velkojilleen. Näin päättyi Forsellesien 132 vuotta kestänyt valtakausi.¹¹

SAHATEOLLISUUDEN LAAJENTUMINEN JA RAUTATEOLLISUUDEN ASTEITTAINEN LOPPUMINEN 1876–1947

1877 ruukin velkojat muodostivat liikkeen jatkamiseksi osakeyhtiön Strömfors Aktiebolag för jordbruk, jern och sågverksrörelse, suom. Strömforsin Osakeyhtiö maanviljelystä, rauta- ja sahaliikettä varten. Yhtiön perustamisen aikaan raudan hinta oli alhainen mutta jo viiden vuoden sisällä hintatilanne kohentui. Sahojen luvat ja tuotanto vapautettiin rajoituksista 1861. 1880-luvulle raudan osuus Strömforsin tuotannosta väheni ja sahateollisuus kasvoi 10 standerdetista 300–400 standerttiin. Elinkeinoelämän murrosaikana 1870–1880 tuotantorajoituksia poistettiin, mutta Strömforsissa suurempia uudistuksia ei tehty, eivätkä alhaiset hinnat riittäneet pelastamaan yhtiön taloutta. 1886 vararikon jälkeen ruukki, laajat tilat, tuottava mylly ja ostopuita sahaava saha myytiin toimintaansa itäänpäin laajentavalle, suomalaisen teollisuuden suurmiehelle, Antti Ahlströmille.¹²

Ruukki oli osa suurempaa Ahlströmin omistamaa kokonaisuutta, yksi neljästä ruukista ja yksi neljästätoista sahasta. Hän kasvatti 1890-luvun noususuhdanteen aikaan sahojen tuotantoa nelinkertaiseksi, Strömforsin tuotanto nousi 1890-luvun lopulla yli 2000 standerttiin.¹³

Kun aika jätti Antti Ahlströmin vuonna 1898, hänen vaimonsa Eva Ahlström johti suuryritystä kymmenisen vuotta aina vuoteen 1907, jolloin yhtiö muutettiin A. Ahlström Osakeyhtiöksi ja sen johtoon nousi Evan ja Antin poika Walter seuraavana vuonna. Tämä vaikutti Strömforsiin niin, että se alistettiin

hallinnollisesti 1916 Karhulan Tehtaille.¹⁴

Vuosisadan alussa oli ruukin kirjoilla noin 500 ihmistä. Sahateollisuuden hyvät kasvukausi pysähtyi ensimmäisen maailmansodan aikana 1914. Rautaruukit olivat erikoisessa asemassa sotien aikaan, sillä niiden aikana rautatuotteiden menekki jopa kasvoi. Strömfors oli tuolloin ainoa rautaruukki Suomessa, joka käytti 1600-luvulta periytyntä, vesipyörällä toimivaa vasaraa. Taontatapa oli muualla jo aikaa sitten vanhentunutta, mutta tuotevalikoima oli taontatavalle sopiva ja jälki korkealaatuista. Työkuntaan kuuluivat samat kolme, seppi, kisälli ja oppipoika.

Ruukin toisistaan riippuvaisista tuotannoista 1920-luvulla suurin osa tuli sahasta, vähän yli 10 % maataloudesta ja vain 20 % rautaruukista. Raudan osuus oli vain murto-osa siitä, mitä se oli ollut 80 vuotta aiemmin. Tuotteissa keskityttiin naulojen sijasta uitto- ja metsänhoitovälineisiin, kuten ankkureihin, venehakoihin ja kylvökuokkiin. Taontamäärät vaihtelivat 1930-luvun yli 20 000 kilosta vuoden 1936 yli 30 000 kiloon nousten vuonna 1938 40 000 kiloon.¹⁵

1920-luvulla sahaan asennettiin jo aiemmin hankittu vesiturbiini sähkövoiman saamiseksi. 1923 Karhulan sahalla tuotiin lisäraami ja sirkkeleitä. Saha oli kuitenkin teknisesti jälkeenyhänyt eikä uudistuksia, kuten kuivauslaitteita, hankittu koskaan.¹⁶ Sirenin mukaan teknisen edistyksen ja tehokkuuden vaatimuksien yhdistäminen vanhan ajan hienotunteisuuteen oli Strömforsissa vaikeaa; ”Uudistuksia ja muutoksia vastustettiin pitämällä kiinni asioiden vanhasta järjestyksestä, joka oleellisesti oli piilevänä kahdessa sitkeästi pysyneessä ilmiössä: omavaraistaloudessa ja patriarkalismissa.”

Suomalaisen sahateollisuuden huippuvuotena 1927 Strömforsin sahalla työskenteli 40 henkilöä, osa myös naisia. Kahdessa vuorossa sahattiin yli 240 000 tukkia, tuottaen 5548 standerttia. Yhden vuoron vahvuus oli normaalisti 40 henkilöä. Tukit saatiin ruukin omista metsistä sekä ostamalla esim. Kotkan Tukinostoyhdistykseltä.¹⁷

Kymijoen uitoista tukit nostettiin syksyllä Kiramon rannassa. Tukit kasattiin talvella sahattaviksi. Sahamäen alue oli tukkikasojen peitossa ja Sirenin mukaan alueella saattoi jonottaa satakunta hevosta tukkikuormineen. 1905 rakennettu kapearaiteinen rautatie Pässä-vetureineen johti sahalla Markkinmäen lastauspaikalle. Markkinmäeltä lautatavara kuljetettiin proomuilla Palosaaren luona oleviin laivoihin. Hankalat kuljetusolosuhteet vaativat siis kolme eri lastausta, tämä puolestaan vaikutti suoraan sahan kannattavuuteen.¹⁸

Walter Ahlströmin jälkeen johtoon nousi 1932 Harry Gullichsen uudistaen laitosta perusteellisesti. Johtajat vierailivat ruukissa muutaman kerran

14 Sirén 1971, s. 69–70

15 Sirén 1971, s. 66–76

16 Sirén 1971, s. 86

17 Sirén 1971, s. 83–84

18 Sirén 1971, s. 86

11 Laine 1948, s. 320–325

12 Laine 1948, s. 325–326

13 Sirén 1971, s. 82

vuodessa tarkastaen tilanteen ja uusia mahdollisuuksia, joten päävastuu oli ruukin isännöitsijöillä ja konttorihenkilökuntaan kuului vain 3-4 henkilöä.

1940-luku oli vasarapajan päätöskausi, romuraudasta valmistettiin sotien jälkeen taottuja rautatuotteita. Viimeisenä tilauksena toimitettiin Suomenlinnan entistämistöihin nauvoja. Pajojen toiminta lopetettiin vuonna 1950.¹⁹

Saha hallitsi määrällisesti teollista toimintaa aina 1940-luvulle saakka. Höyläämö rakennettiin 1941. Toisen maailmansodan jälkeen sahan toiminnan edellytyksenä oli sen perusteellinen modernisointi. Investointi olisi ollut suuri siihen nähden että uitot olivat kalliita, rautatiet ulottumattomissa ja tukkien saanti omista metsistä rajattua. Sahan toiminta lopetettiin joulukuussa 1953.²⁰

MUOVITEOLLISUUSKAUSI 1947–1970

Strömfors oli osana suuryritystä, eikä pajojen sulkeminen sekä sahan kannattamattomuus olleet teollisen toiminnan jatkumisen esteenä. 1947 aloitettiin Strömforsin tehtailla muovituotteiden valmistus uusissa tiloissa. Rakennustyömaan tarpeisiin saha toimitti lautaa, naulapaja nauvoja ja tiilitehdas tiiliä. Itse tehtaan tuotanto keskittyi erikoisosaamista vaativiin sähköasennustarvikkeisiin, kuten bakeliittisiin eli fenolimuovisiin katkaisimiin ja pistorasioihin. Osa liikevaihdosta tuli myös Wc-istuimista, teollisuuspuolivalmisteista, tulpista, kierrekansista ja taloustarvikkeista. 1960-luvun lopulla Karhulan tehtailta siirretyt puhalluskoneet aloittivat muovipullojen valmistuksen 1967. Tuotantoa voitiin tehdä pitkinä sarjoina ja suunnittelu tapahtui paikan päällä.

Ruukin vanhat rakennukset palvelivat nyt muovitehdasta; saha raaka-ainevarastona, pajat tuotanto-, korjausvarasto- ja museokäytössä, mylly konttori- ja varasto tiloina sekä talli autotallina ja varastona.

Tehtaan asema kasvoi Ahlström-yhtymässä, vaikka se olikin yhä Karhulan tehtaiden alaisuudessa²¹

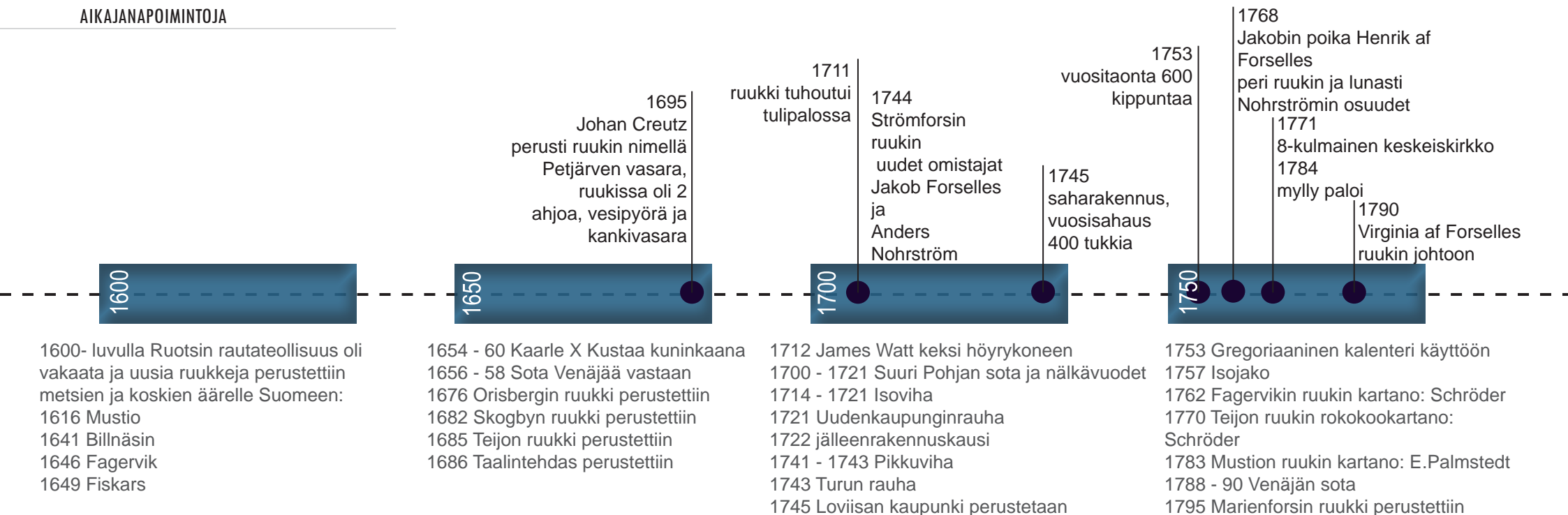
19 Sirén 1971, s. 81

20 Sirén 1971, s. 87

21 Sirén 1971, s. 100–102

AIKAJANPOIMINTOJA

J.Knutssonin piirroksessa v.1840 näkyy taustalla kirkko, oikealla vanha päärakennus ja edessä aitta (nyk. letkutorni) (Sirén 1971, s.55)

Ruukinkosken patoränni kankirautapajan vieressä (Allardt 1923, s.200)

Pyykkärit koskenrannassa (Allardt 1923, s.164)

Pässi puutavara-alastissa v.1934 (Ekomuseo)

Sahan länsijulkisivua v.1969 (Ekomuseo)

Talvista tukinkuljetusta

Höytäamo lopetettiin 50-luvulla (Sirén 1971, s.9)

Sahan eteläpääty ja raiteet v.1935 (Ekomuseo)

Lastausporukka lautatarhalla 1930-l. (Ekomuseo)

Kärrääjäpojat lautalastilla 1930-l. (Ekomuseo)

Sahan työntekijöistä suuri osa oli naisia 1940-l. (Ekomuseo)

Sahanterien teroitusta vilookammarissa 1920-l. (Ekomuseo)

Tukkinippujen veto sahalle 1920-l. (Ekomuseo)

Lautojen pinoamista rasamentti-vauuihin 1920-l. (Ekomuseo)

Jätepuusahaus kimpi- ja päresirkkelillä 1920-l.(Ekomuseo)

1800-luvun alussa ruukissa oli käytössä 16 eri vesipyörää, käyttövoima saatiin vedestä
1800 sahaa laajennettiin
1806 ruukkiin palovakuutus
1809 saha rakennettiin uudestaan

1817 Ruotsinpyhtää sai ruotsinkieliseksi viralliseksi nimekseen Strömfors aikaisemman Svenska Pyttis sijaan
1840 vuositonta 560 kippuntaa, 4 naulavasaraa
1847 ruukin peri Virginian poika Jakob af Forselles

1850 ruukin tiilitehdas perustettiin linnoitustöiden tarpeisiin
1854 vuositonta 820 kippuntaa
1855 ruukin peri Jakobin poika Perh af Forselles
1865 vuositonta 920 kippuntaa
1866 sahatoiminnan laajentamissuunnitelmat

1871 kankirautapaja tiilistä, 2 franchecomte-ahjoa, 3 kankivasaraa, tuotanto nousi huippuunsa 1800 kippuntaan (300000kg), päätuote naulat
1876 ruukki velkojille
1886 Antti Ahlström osti ruukin, toiminnan pääpaino sahassa

1898 Helen Schjerfbeck maalaa kirkon alttaritaulun

1806 Noormarkun ruukki perustettiin
1808 Venäjän hyökkäys
1809 Suomi liitetään Venäjään.
1812 Helsinki pääkaupungiksi
1827 Turun palo
1840 Hopearuplasta maksuväline
1848 Euroopan Hullu vuosi

1854 Fiskarsin kankiraudan valmistus oli yli 1480 kippuntaa
1860 Suomen marka otettiin käyttöön
1861 sahojen luvat ja tuotanto vapautettiin rajoituksista
1867- 68 Suuret nälkävuodet
1870-luvulla raudan hinta laski, hiilen ja puutavaran hinta nousi, elinkeinoelämän murroskautena tuotantorajoituksia poistettiin
1879 Thomas Edison kehitti hehkulampun
1886 Antti Ahlström omisti 4 ruukkia ja 14 sahaa

1940-luku

Saha oli voimissaan 1940-luvulla, lautatarhat ulottuivat laajalle, koski toi iutetut tukit sahalle, josta ne lautatavarana lastattiin raiteille. Rehevän maaperän pellot olivat laajalti hyötykäytössä avartuen maisemaa.

1900-luvun alussa ruukin kirjoilla noin 500 ihmistä, vesivasaroiden ruukki oli nähtävyyttä jo Loviisan kylpyläkauden (ennen 1917) loistoaikoina, vieraat tuotiin laivalla Ahvenkoskenlahdelle, sieltä ruukkiin höyryveturi Pässillä kapearaiteita pitkin 1903 Sahalle uusia laitteita Palosaaren sahalta, saharaameja kaksi, kuivauslaitteita ei hankittu 1916 Strömfors alistettiin hallinnollisesti Karhulan Tehtaille

1960-luku

Sahatoiminta oli 1960-luvulla päättynyt, rakennus toimi laajenevan tehtaan raaka-ainevarastona. Pellot ja vesistö ovat yhä olennaisia ruukkiympäristössä. Kalastus oli suosiossa, vesistöä hyödynnettiin ja veneitä lepää joen rannoilla. Uusia rintamamiestaloja ja asuinalueita syntyi ruukin pohjoispuolelle. Padon äärellä oleva myllärintalo (myllyä vastapäätä, purettu v.1970) rajaa ruukin keskeistä näkymää. Hautausmaata oli laajennettu kirkonmäellä.

1920-luvulla suurin osa ruukin tuotannosta tuli sahasta, 10% maataloudesta ja 20% rautaruukista 1920 sahaan asennettiin vesiturbiini sähkövoiman saamiseksi, vuosituotanto kahdessa vuorossa oli yli 240000 tukkia, vuorovahvuus 40 työhönkeä, joista 10 lautatarhalla 1930 asti vedet olivat hyviä kalastusalueita, ruukinkalastajien vuotuinen saalis oli 200kg lohta, 100kg siikaa ja ankeriasta, Ahvenkosken voimalan työt ja vedenpinnan nostaminen muuttivat joen alajuoksun ympäristön täydellisesti

1900

1907 bakeliitti (fenoli-formaldehydipohjainen hartsi) keksittiin
1908 muodostettiin A. Ahlström Osakeyhtiö
1914-1918 ensimmäinen maailmansota pysäytti kasvukauden, rautaruukkien tuotteiden menekki kuitenkin kasvoi

1917 Suomi itsenäistyi
1930 lamakausi
1939-45 toinen maailmansota, 1940 talvisota
1946-56 jälleenrakennuskausi

1990-luvun ruukki on seesteinen ja staattinen kuntakeskus, jonka teollinen tuotanto jatkuu Strömforsin tehdaskiinteistöissä. Tehdas sijaitsee saarella, ja ainut raskasliikenteen reitti kulkee ruukin keskeisimmän, maapenkoilla tukitun sillan kautta. Parkkipaikat valtaavat alaa sahan itäpuolelta.

1947 perustettiin A. Ahlströmin muovitehdas ruukkiin, tuotteina mm. bakeliittisia sähköasennustarvikkeita, henkilömäärä 175, tehdasneliöitä 17000m², tehtaan rakennusvaiheessa sahalla tehtiin rakennustelineitä, pajoissa nauvoja ja tiilitehtaalla tiiliä

1949 Ruukinkilta ry - Bruksgillet rf perustettiin perinteitä vaalimaan

1950 pajat lopettivat toimintansa, viimeinen tilaus oli nauvoja

Suomenlinnan entistämistöihin.

1953 teknisesti jälkeenyäännyt saha lakkautettiin, tilat tehtaan raaka-ainevävarastoksi

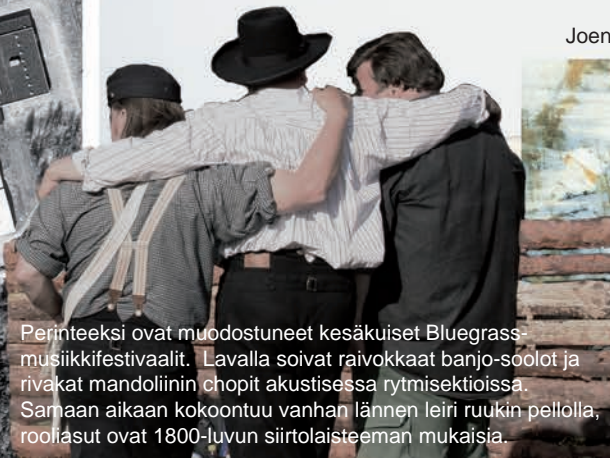
1950

1973 öljykriisi

1980-luvulla herättiin ruukkien rakennusperinnön suojeluun, Museovirasto inventoi kaikkien Suomen ruukkien senhetkisen tilan, Rakennussuojelulain nojalla suojeltiin mm. Fagervikin ruukki

Vuoden 2000 ruukissa talvi on rauhallista aikaa. Työtilojen käyttömukavuutta alentaa kallis sähkölämmitys. Joen virtaamaa voisi hyödyntää energiantuotannossa, kuten ennen.

Perinteeksi ovat muodostuneet kesäkuiset Bluegrass-musiikkifestivaalit. Lavalla soivat raivokkaat banjo-soolot ja rivakat mandoliinin chopit akustisessa rytmisektioissa. Samaan aikaan kokoontuu vanhan lännen leiri ruukin pellolla, rooliasut ovat 1800-luvun siirtolaisteeman mukaisia.

1960 tehtaalla työntekijöitä 360, neliöitä 27700m², Alapajasta ruukin toimintaa esittelevä Pajamuseo

1969 vahvistettiin Ruukin alueen rakennuskaava, vanhat rakennukset ja ympäristö suojeltiin

1970 tehtaalla työntekijöitä 466, neliöitä 68700m², tehdas järjesti terveyshuollon, leikkikoulun, koululaiskuljetukset sekä eläkeläisasunnot

1980-luvulla sahan vesiturbiini pysäytettiin

1983 Sahanmäen asuinrakennukset entisöitiin

1987 Vanhaan myllyyn perustettiin kesäravintola, ensimmäiset käsityöläisyrittäjät vuokratiloihin

1990 Ruotsinpyhtään Ruukkialue Oy perustettiin

Krouvinmäki eli savitalo kunnostettiin Museoviraston valvonnassa majoitustiloiksi

1996 Yläpaja kunnostettiin ja entisöitiin taontanäytöskäyttöön Museoviraston johdolla.

1990-luvulla lamakausi

1993 Fiskarsin "Elävä ruukki"-teema toi uusia asukkaita ja toimintoja

1996 perustettiin Fiskarsin käsityöläisten, muotoilijoiden ja taiteilijoiden osuuskunta

1996 Verlan puuhiomo ja pahlitehdas valittiin Unescon maailmaperintökohteeksi

Ruukin nykyinen seppä pohtii tulevaisuudennäkymiä pajallaan maaliskuussa 2007

Vuonna 1996 kunnostetussa Yläpajassa (Härö Arkkitehti Oy) on vanhan mallin mukaan rakennettu uusi vesikäyttöinen kankivasara sekä valmistustekniikkaa kuvaava näyttely. Pajassa annetaan taontanäytöksiä lähinnä kesäisin

2000-luvun alussa ruukin korjatuissa asuinrakennuksissa asuu tehtaan työntekijöitä, yrittäjät jatkavat vanhaa käsityöperinnettä, asukkaat hoitavat piha-alueita ja puutarhaistutuksia. Elämä vuosisataisessa ympäristössä jatkuu vanhoja perinteitä kunnioittaen, tulevaisuuteen luottaen.

2006 Ruotsinpyhtään Ruukkialue Oy puretaan

2006-2007 Ahlström Oy myy ruukin rakennuksia ja maita kunnalle ja yksityisille, ympärivuotiset asunnot pääosin yksityisomistuksessa, tuotantorakennukset kokonaan kunnan omistukseen

2008 sahan käyttöönottoa suunnitellaan ratkaisevana tilana ruukin alueen kehityksessä

2010 sahan korjaustyöt aloitetaan

2013 juuri viimeistelyssä sahalissa järjestetään ensimmäinen

'Hide away - get away'-viikonloppu, maalauksen, musiikin ja meditaation parissa

2000

2005 Natura 2000-ohjelmaan mm. Ahvenkoskenlahti, Kymijoki ja Vahterpään fladat

2007 Fiskarsin ruukki sai kansainvälisen palkinnon 'The Royal Award for Sustainable Tourism'

2008 Uudet valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt vahvistetaan

Sahan pohjoispääty

Sahan eteläpääty

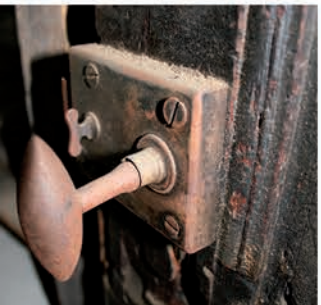
länsisivun pystyhirsirakenne

Valoa valuu tavarantukkiin hallitilan pohjoispäädyssä

Tarpeeksi leveät räystäät suojaavat sahaa ylimääräisiltä säärasituksilta

Alkuperäinen konttorin ovi, nappivedin ja lukko

Juurakkokonsolien alla osa lampuista on säilynyt pintavetoineen, aika sahalla on pysähtynyt

Yläkerta on yhtä valoisa, avaraa tilaa

Alakerrassa näkyvät kivinen tukimuuri ja välipohjan jyrkeät puupalkistot

Vanhan ulko-oven taottu teräskahva

SAHAN ASEMA RUUKISSA

Suomen sahateollisuuden vaiheisiin enempää perehtymättä voidaan sanoa sen olevan maamme vaurauten perustuvia keskeisimpiä teollisuudenaloja. Strömforsissa saha oli aina ruukkia varten, mutta sille suunniteltuja laajennuksia ja uudistuksia ei koskaan toteutettu hankalien uittojen ja kuljetusyhteyksien takia. Lakkauttamisen jälkeen hallimainen saha kuitenkin palveli laajenevaa tehdasta varastona ja välttyi purkuaaltoilta.

Saha on sijainniltaan keskeinen rakennus ruukkiympäristössä. Sisältä valoisa ja avoin vanha sahasali mahdollistaa useita eri käyttötarkoituksia ruukkia tukeville toimintoille. Tarvekartoituksen mukaan asukkaiden ja yrittäjien kannalta ympärivuotisessa käytössä olevat tilat ovat hyödyllisempiä kuin lämmittämättömät tai puolilämpimät tilat.

Sahasalin symbolinen arvo ruukin keskeisenä elementtinä on sen menneissä käyttäjissä. Sahalla työskenteli muusta teollisuudesta poiketen paljon naisia ja myös lapsia. Ruokatauolla työläiset kokoontuivat sahan aurinkoiselle seinustalle. Sahasali olisi julkisessa käytössä, avoin kaikille ihmisryhmille. Sahasali voi olla monitoimitila, joka taipuu taidenäyttelytilasta rivitanssieurssiin.

ENERGIA JA VESIVOIMA

Vesi on oleellisin tekijä ruukille, sen synnylle ja sijainnille. Kartoista katsottuna kaikki alueen muutkin kylät ovat muodostuneet Kymijoen vesireittien varsille. Ruukki on ennen saanut kaiken käyttövoiman koskesta koneille pajoihin, myllyyn, tiilitehtaaseen ja sahaan. Parhaimmillaan, 1800-luvun alussa 16 eri vesipyörää jauhoi koskesta ilmaista energiaa. Putouksen korkeus padon kohdalla oli 13 jalkaa eli noin 3,8 metriä, nyt korkeusero on noin 3,4 metriä. Ruukki on ikään kuin kääntänyt selkensä tälle luonnon suomalle elämänlangalle.

Jo pelkästään energiatehokkuuden kannalta olisi järkevää kääntää katse taas kohti vesivirtaa. Vedestä voidaan tuottaa vähintään sähköä, jos oleva turbiini kunnostetaan tai vaihdetaan. Mahdollista on myös ottaa lämpöenergiaa joen pohjaan upotettavalla lämmönkeruuputkistolla. Lämpö imetään maasta putkistossa virtaavan nesteen avulla pumppuun, puristetaan kompressorin avulla haluttuun lämpötilaan ja välitetään lämmönvaihtimen rakennukseen. Lämpöpumppu sopii hyvin korjausrakentamiseen. Jääkapin kokoinen ja näköinen lämmönjakolaite voidaan sijoittaa saharakennuksen alakertaan tekniseen tilaan.

Kallis alkuihvestointi maksaa itsensä takaisin nopeasti pienentyneiden lämmityskulujen myötä.²² Suunnittelussa on huomioitava, että veden alhaisemman lämpötilan vuoksi pattereilta vaaditaan suurempaa pinta-alaa.

RAKENTEET

Hirsirunkoinen saha on tällä hetkellä lämmittämätön ja huonossa kunnossa. Lämmöneristäminen vaatii ratkaisuja, joilla menetetään alkuperäistä tunnelmaa sisätiloissa. Sahantämänhetkinen käyttövarastona, hätäkorjauksista huolimatta, on ristiriidassa suojelutavoitteiden kanssa. Kun vanhaa korjataan, valinnat voivat olla vaikeita kompromisseja. Käyttöönotto on alkuihvestointi, joka luo uusia kollektiivisia mahdollisuuksia ruukkiympäristölle vanhaa korjaamalla ja täydentämällä. Kun pohjatyö ja tekniset edellytykset ovat valmiit, voi lopullinen tilaohjelma mukautua ajan tarpeisiin.

Toiminnasta riippumaton korjaussuunnitelma tähtää ensisijaisesti saharakennuksen säilymiseen.

Tutkija Timo Kantonen kuvailee Museoviraston rakennushistorian julkaisussa 'Satakunta sahaa Suomessa' Ruotsinpyhtään ruukin sahaa seuraavanlaisesti:

”Saha on Noormarkun ohella toinen säilynyt teollisen vesisahan saharakennus, mikä tekee siitä harvinaisen sahamuistomerkin. Punamullattu kaksikerroksinen saharakennus on hirsirunkoinen lukuunottamatta rankorakenteista eteläpäätä. Saharakennuksen valmistuminen on ajoitettu vuoteen 1887 ja nykyään muotoutuminen vuoteen 1901. Hirsinen rakennusosa on pohjoispäädystä ja länsisivuilta vuoraamaton. Saha on sijoitettu maastoon siten, että sen ensimmäinen kerros on patosillan ja rantatörmän puolelta maanpinnan alapuolella ja julkisivu näiltä osin yksikerroksinen. Rungoltaan leveähkö saha on varustettu moniruutuisin ikkunoin, joista päätyikkunat ovat erityisen rikasmuotoiset. Entisessä sahasalissa on kehäsahojen sijoituspaikka porrastettu muuta työtilaa ylemmäksi. Leveään sahasalin hirsisiä kattotuolirakenteita kannattaa kaksi tolppariviä juurakkotukineen. Salin pohjoispäähän on rakennettu kolme huonetta, joista kaksi on ollut uunilla lämmitettäviä. Saharakennus on riisuttu laitteistosta. Lakkauttamisen jälkeen se on toiminut varastona. Patolammelta patosillan alitse johtaa sahan sivuitse edelleen vesiuoma.”²³

Työssä kuvailen rakennusta nykytermein:

Saha on pystyhirsirunkoinen, jonka runkotolppien välissä ovat vaakaladot

22 Hänninen 2007, s. 90

23 Kantonen 1996, s.21

hirsipeilit. Kantavat pituussuuntaiset hirsipalkit tukeutuvat samassa tasossa oleviin hirsipilareihin. Seinärakenne on sidottu sisäpuolisella pystytukihirrellä. Suunnitelmapiirustuksissa ilmenevät eri rakennusosien nimitykset. Sisällä sahan leveä runko jakautuu pituussuunnassa kantavien hirsipalkkien kohdalla kolmeen laivaan. Keskimäinen laiva on korkein, ja sitä valaisevat salmiakkiruutuiset päätyikkunat. Pituussuuntaisia palkkeja vahvistaa pisimpien jänneväliden kohdalla riippuansaat, jossa on teräksiset vetotangot. Palkkien päällä lepää kattoristikot, jotka ovat taidokkaasti lovettu perinteisin liitosmenetelmin.

Saharakennuksen nykytila on seurausta pitkäaikaisesta ylläpidon laiminlyömisestä, joka johtuu suurelta osin rahan puutteesta sekä pitkän aikavälin kehittämismahdollisuuksien puuttumisesta. Perusrakenteeltaan rakennus on kuitenkin säilynyt verrattain hyvänä. Eteläpään voimakas vajoaminen on selvä uhka peruuttamattomalle ja kalliille vauriolle. Pohjoispää rakennuksesta on säilynyt kohtalaisessa kunnossa sen rakennetta jäykistävien huoneiden takia ja osittain pään varastokäytön ansiosta. Vesikaton huopa on rapautunut ja vuotaa paikoin. Usean kattoristikon kohdalla olevat taipumat on oikaistavissa, mikäli ryhdytään ripeästi toimenpiteisiin. Saharakennuksen lattioissa näkyy vuosikymmenten eri käytön jäljet ja raskaan kuljetuskaluston aiheuttamia vaurioita. Pohjoispään konttori- ja sähkökeskus sekä varastohuoneiden tunnelma on säilynyt hyvin alkuperäisenä.

MENETELMIEN VALINTA

Kunnostusmenetelmiä valittaessa pääteemoiksi nousevat seuraavat tekijät:

Mahdollisimman paljon alkuperäisistä tai vanhemmista yksityiskohdista säästetään, vanhoja rakennusosia kierrätetään ja korjataan. Kaikki uudet lisäykset ovat irrallisia, niin että tämä aikakerrostuma on mahdollista myös purkaa vähin vaurioin. Yleensä ottaen tehdään mahdollisimman vähän, mutta laadukasta. Materiaalit ovat pääasiassa puuta, lasia ja terästä.

Teräs viittaa poistettuihin laitteistoihin ja massiivinen uusi puu luon pintojen välille hallitun kontrastin. Mymälän myyntitiskit valmistetaan puusta tilaan sopiviksi vitriineiksi. Näyttelytelineet ovat helposti siirrettävät, teräsrakenteiset, yksinkertaiset ja sirot.

Näyttelytilojen valaistusta varten kattoon ja seinien eristetilaan asennetaan sähkökiskot. Lattiassa on myös siivousta ja siirrettäviä valaisimia varten sähköluukut. Johdot kulkevat pitkittäisien lattiapalkkien vieressä alakerran katossa, josta ne nostetaan yläpuolisiin sähköluukkuihin.

Kaikki laiteasennukset suunnitellaan siten, että ne ovat pääosin piilossa, esim. palkkien ja hirsien takana tai välissä, vaikka itse sähköjohdot tehdäänkin pintavetoina.

Saharakennuksen uusi pääsisäänkäynti saa Corten-teräksisen katoksen (muistuma saharaameista). Vanhoja ikkuna-aukkoja avataan alaspäin oville sopiviksi. Vesiturbiinitilojen betoninen kansi toimii uutena terassina liittäen sahan viereiseen myllyrakennukseen ja koskeen, katse on suunnattu nyt enemmän kohti vettä.

Sahan hallimainen aulatila avautuu, kun ensin saavutaan matalien tilojen kautta (infopiste, myymälä).

Huoltoliikenne suoritetaan tehtaan puoleiselta paikoitusalueelta suurista pariovista. Pariovista saavutetaan lattialuukku, joka on tavarahissin aukko alakertaan. Pienempi tavaraliikenne tapahtuu tavallisista ulko-ovista tai henkilökunnan ovista saharakennuksen ollessa auki tai erillisen sopimuksen mukaan. Etelä- ja itäsivulle muodostuu kanoottien kuljetusreitti ja tukimuuri, joka ohjaa korotetun parkkipaikan pintavesiä pois julkisivuista ja kivimuureista.

Kivisten perustuksien korjaaminen on vaativaa, mutta tärkein sahan säilymisen kannalta. Pintavedet ohjataan pois, perustukset salaojitetaan ja routaeristetään.

2000-luvun alun hätäkorjauksia ovat ristikkäiset reivaukset ja ne voidaan poistaa kun kantaviin rakenteisiin vaaditut korjaukset on tehty riittävästi osin

LÄMMÖNERISTYS

Saharakennus lämmöneristetään, mutta vaadittavia U-arvoja kaikilla rakenteilla ei saavuteta. Lämpötila sahasalissa voidaan pitää normaalia alhaisempana. Rakennuksen energiankulutusta arvioitaessa on huomioitava kokonaisuus, käyttötapa ja tarpeellinen sisäilman lämpötila. Pekka Hännisen artikkelin mukaan asteen muutos vaikuttaa 7 % lämmitysenergian kulutukseen.²⁴

Sahan eteläpää jätetään kylmäksi tilaksi, joka palvelee melontareitin palveluetappina ja kanoottien vuokraustilana. Tämä osa on myöhempää kerrostumaa eikä rakenteeltaan ole yhtä järeä kuin loppuosa rakennuksesta.

Lämmöneristys sijoitetaan yläpohjan alapinnalle ja alapohjan alle. Hirsiseinät jäävät ilman lisäeristystä, mutta ne tilkitään. Etelä- ja itäjulkisivujen seinät eristetään lautaverhoiluosilta. Ikkunat säilytetään ja korjataan. Sisemmät ruudut teetetään alkuperäisiin aukkoihin sopiviksi. Ne valmistetaan yhdestä suuresta lasiruudusta ja nostetaan paikalleen säiden kylmetessä. Suunnitelmapiiirustuksista käyvät ilmi yllä mainitut seikat.

LVIS

Ilmanvaihdon tavoitteena inhimillinen sisäilmasto ja koneiden minimaalinen määrä. Rakennus varustetaan painovoimaisella ilmanvaihdolla, jota tukevat poisto- ja korvausilmaventtiilit. Uusien osien (wc:t, pukutilat ja keitto) lvis-varustus on pakattu keskeisesti ja päällekkäin. Ilmastointikoneet, lämmöntalteenottolaitteisto, ilmastoinnin äänenvaimentimet, sähkökeskus ja säätölaitteet jäävät korotettujen seinien taakse piiloon.

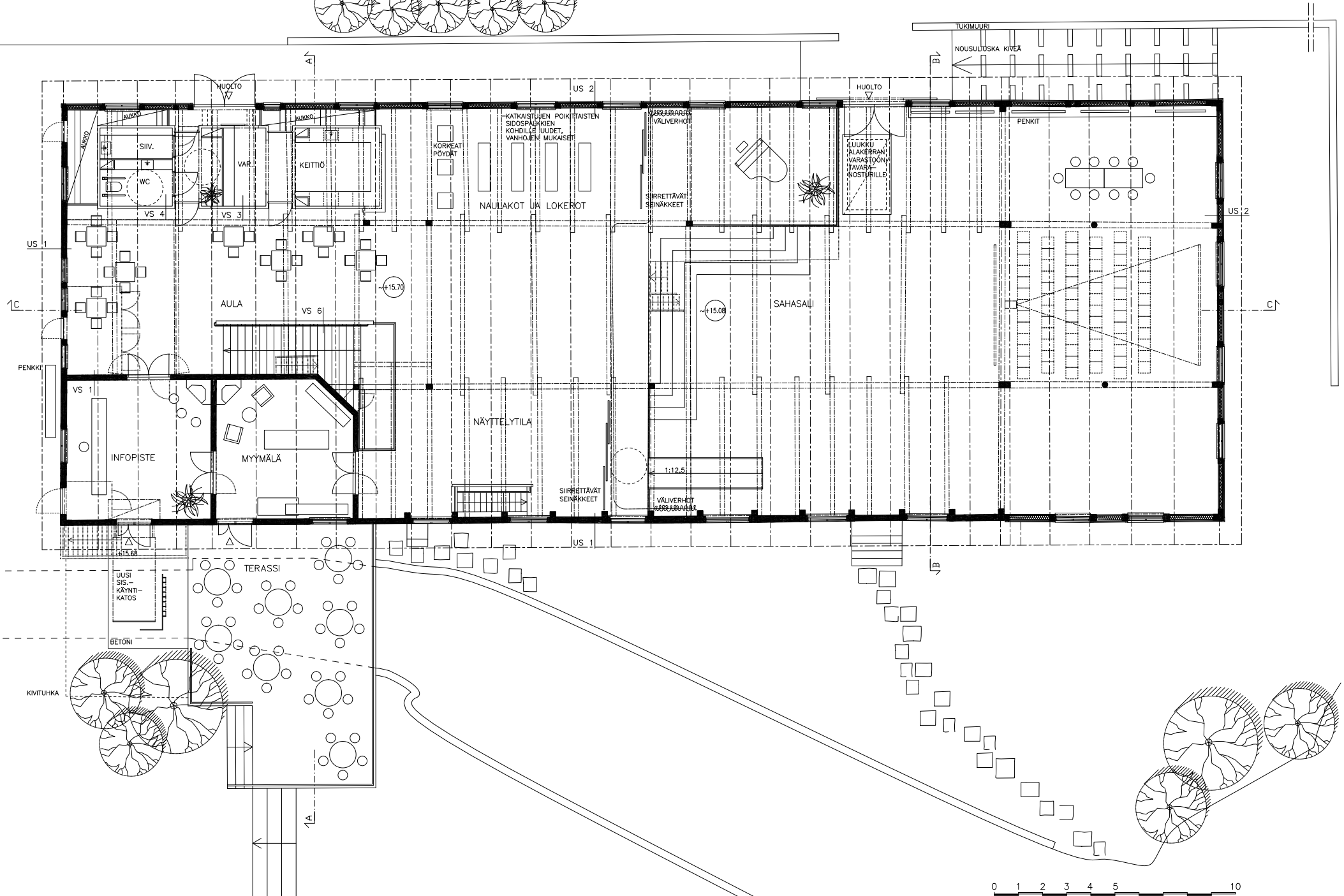
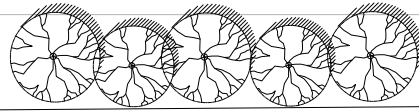
PALOTEKNINEN TARKASTELU JA RAKENTEIDEN PALONKESTO

Sahasali on yhtä hallimaista tilaa, se voidaan tulkita P2-luokan rakennukseksi, joka lisäksi varustetaan automaattisella paloilmoinjärjestelmällä. Ruotsinpyhtäällätoimii puolivakinainen palokunta PVPK osoitteessa Teollisuustie 6, matkaa sahalle kertyy noin 1,2 kilometriä, joten paloilmoin on mahdollinen. Rakennus varustetaan tarkoituksenmukaisilla alkusammutusvälineillä siten, että rakennuksessa olevat voivat käynnistää sammutustoimet palon alkuvaiheessa.

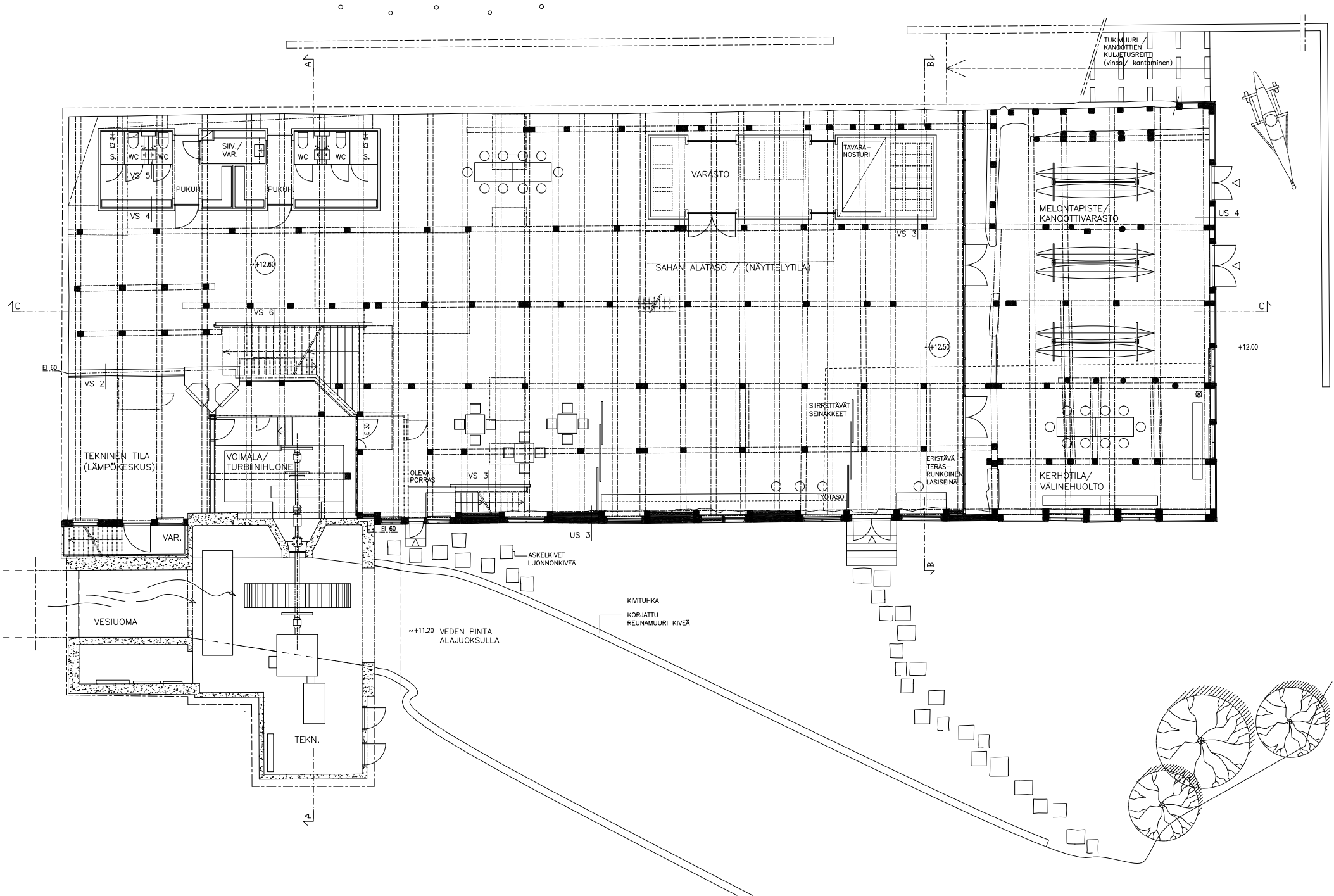
Puurakenteilla saavutetaan helposti 30 minuutin palonkesto ja vahventamalla niitä päästään 60 minuuttiin. Saharakennuksen puurungon palkkien ja pilarien koot vaihtelevat noin 180 mm:n ja 280 mm:n välillä. Massiivinen puurakenne kestää hyvin R30 rasiituksen ilman erityistoimenpiteitä. Näkyvillä olevat teräspinnat, kuten pitkien kannatinpalkkien yläpuoliset ansarakenteiden vetotangot palonsuojamaalataan, muut mahdolliset teräksiset osat voidaan tarvittaessa palonsuojata puulla.

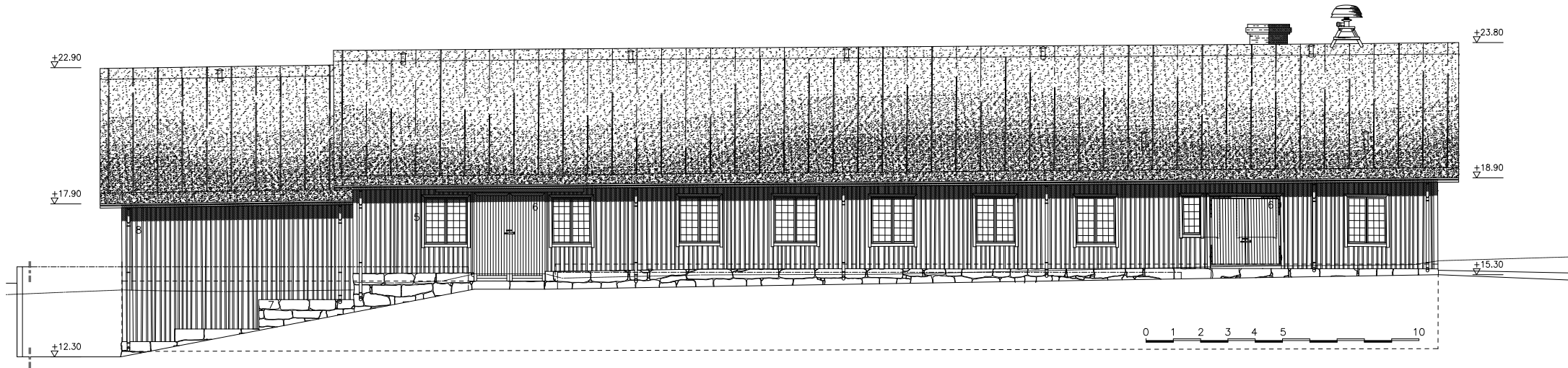
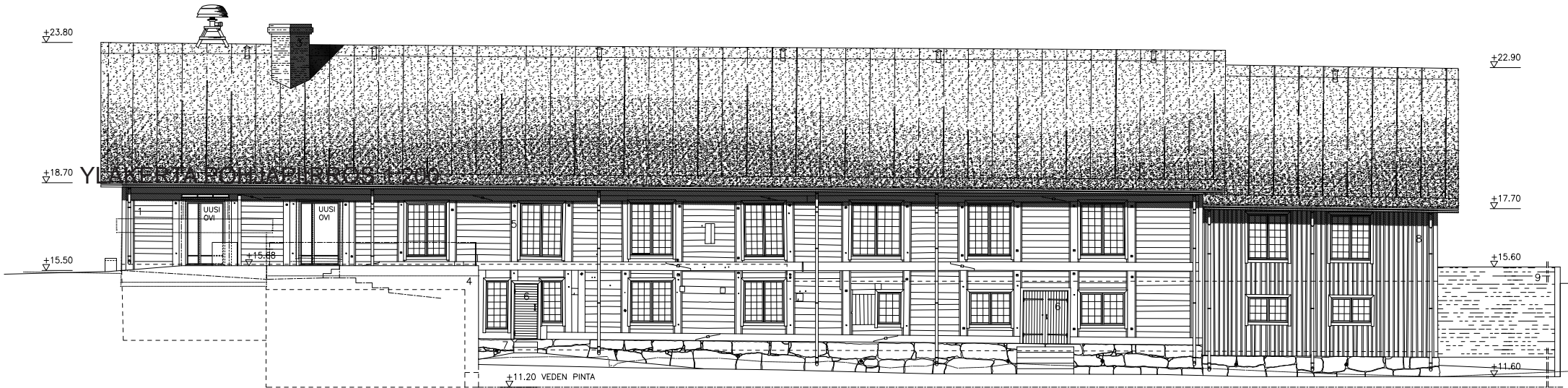
Sahatun puutavaran (mänty) hiiltymisnopeuskerroin on 0,8 mm/min., joten suojaavan rakenteen paksuus eri paloluokissa määräytyy seuraavanlaisesti: EI15 12 mm, EI30 24 mm, EI60 48 mm, EI90 72 mm, EI120 98 mm.²⁵

Tekniset tilat ovat omat palo-osastonsa, mutta muuten saha on yhtä palo-osastoa. Osaston sallittu koko P2-luokan rakennuksissa on 2400 m². Saha voidaan vaadittaessa jakaa palo-osastoihin siten, että alakertaan tehdään portaiden ja aukkojen kohdalle teräslasiset palo-ovet ja ikkunat. Sahan puinen välipohja on tiiviisti tehtynä REI 30. Sahasta pääsee palon sattuessa poistumaan alhaalla 3 eri ovesta, sekä ikkunoista, ylhäällä uloskäyntejä on 6 kpl.

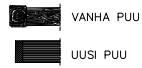

JULKISIVUMATERIAALIT:

- 1 HIRSI, PUNAMULTA
- 2 HUOPAKATE, MUSTA
- 3 PUNASAVITIILI
- 4 BETONI
- 5 MAALATTU MÄNTYLAUTA, VALKOINEN
- 6 MAALATTU MÄNTYLAUTA, GRAFIITIN HARMAA
- 7 LUONNONKIVI, GRANIITTI, PUNERTAVANHARMAA
- 8 PEITERIMALAUDOITUS, PUNAMULTA
- 9 PAIKALLAVALLETTU BETONIPINTA, JOSSA MUOTTIPINTANA HIENOSAHATTU VAAKALAUTA
- 10 KAPEA PEITERIMALAUDOITUS, VAALEANSINISENHARMAA

PIIRROSTAPA YLEENSÄ:

LAAJUUSTIEDOT

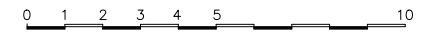
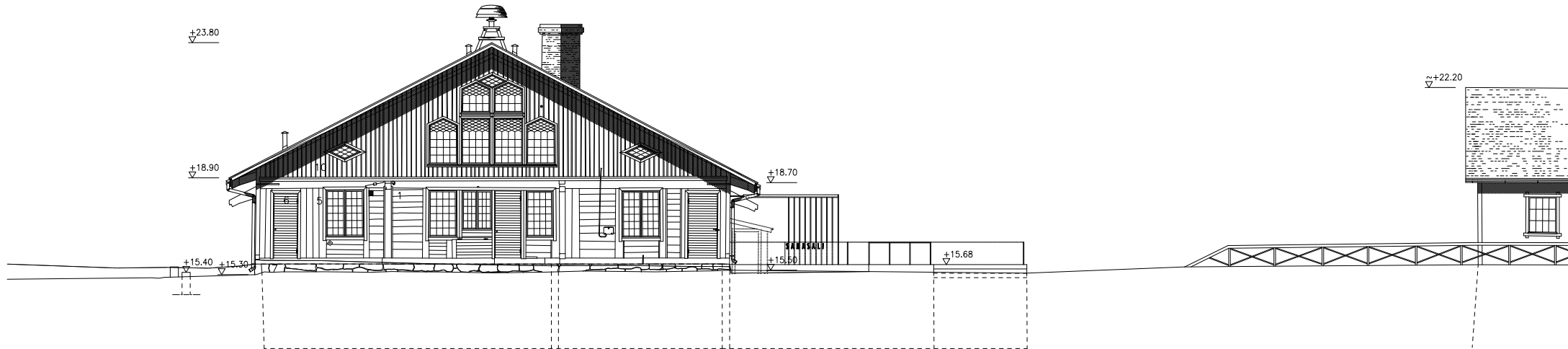
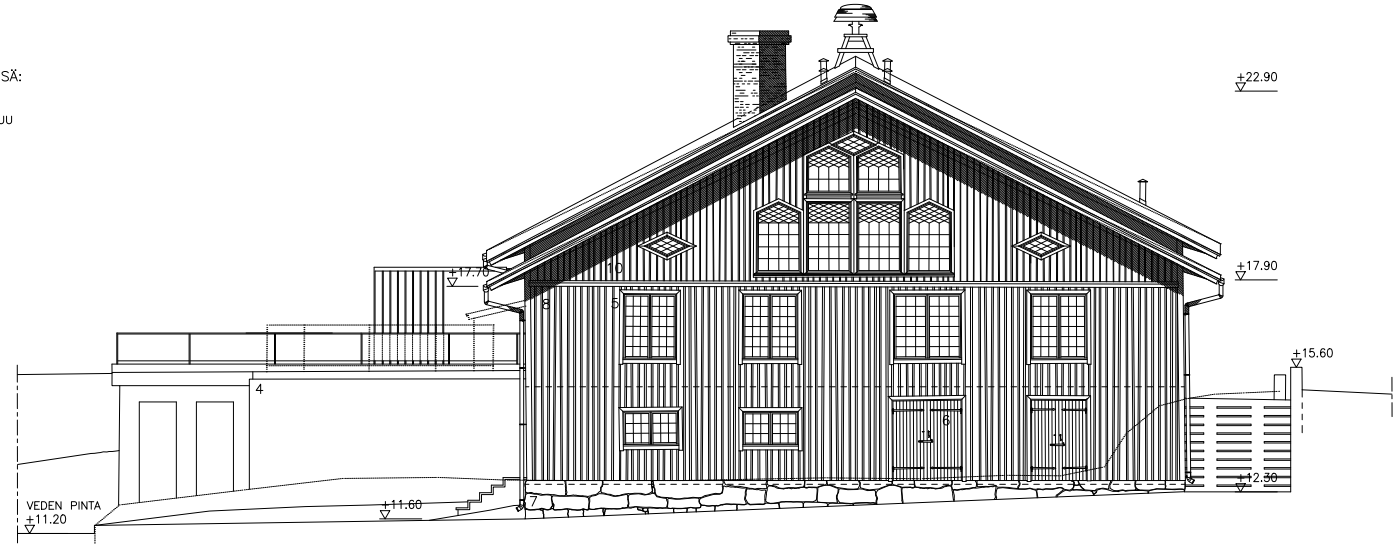
KERROSALA

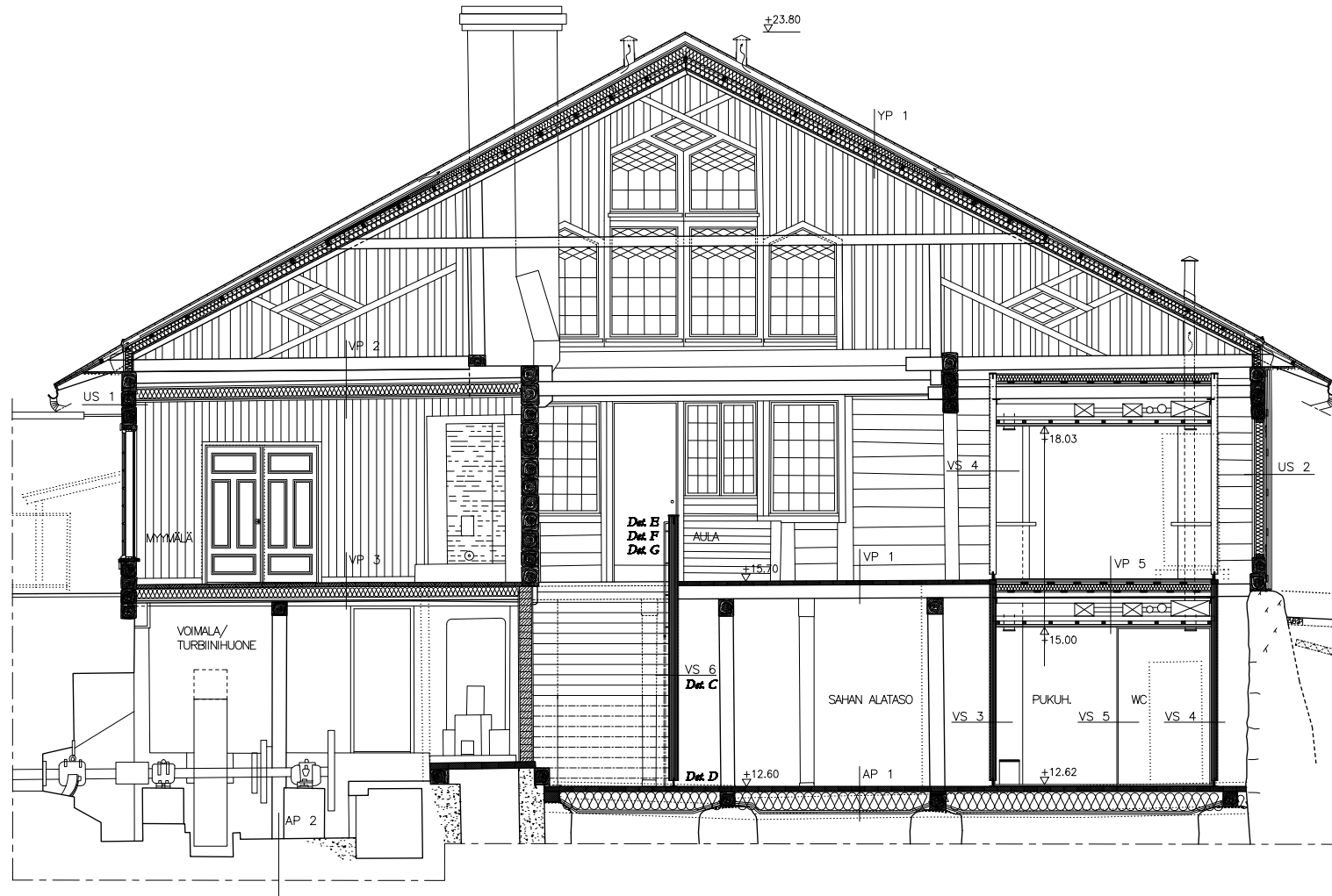
yläkerta	832,5 m ²
alakerta	831,5 m ²
yhteensä	1664 m ²

HUONEALA

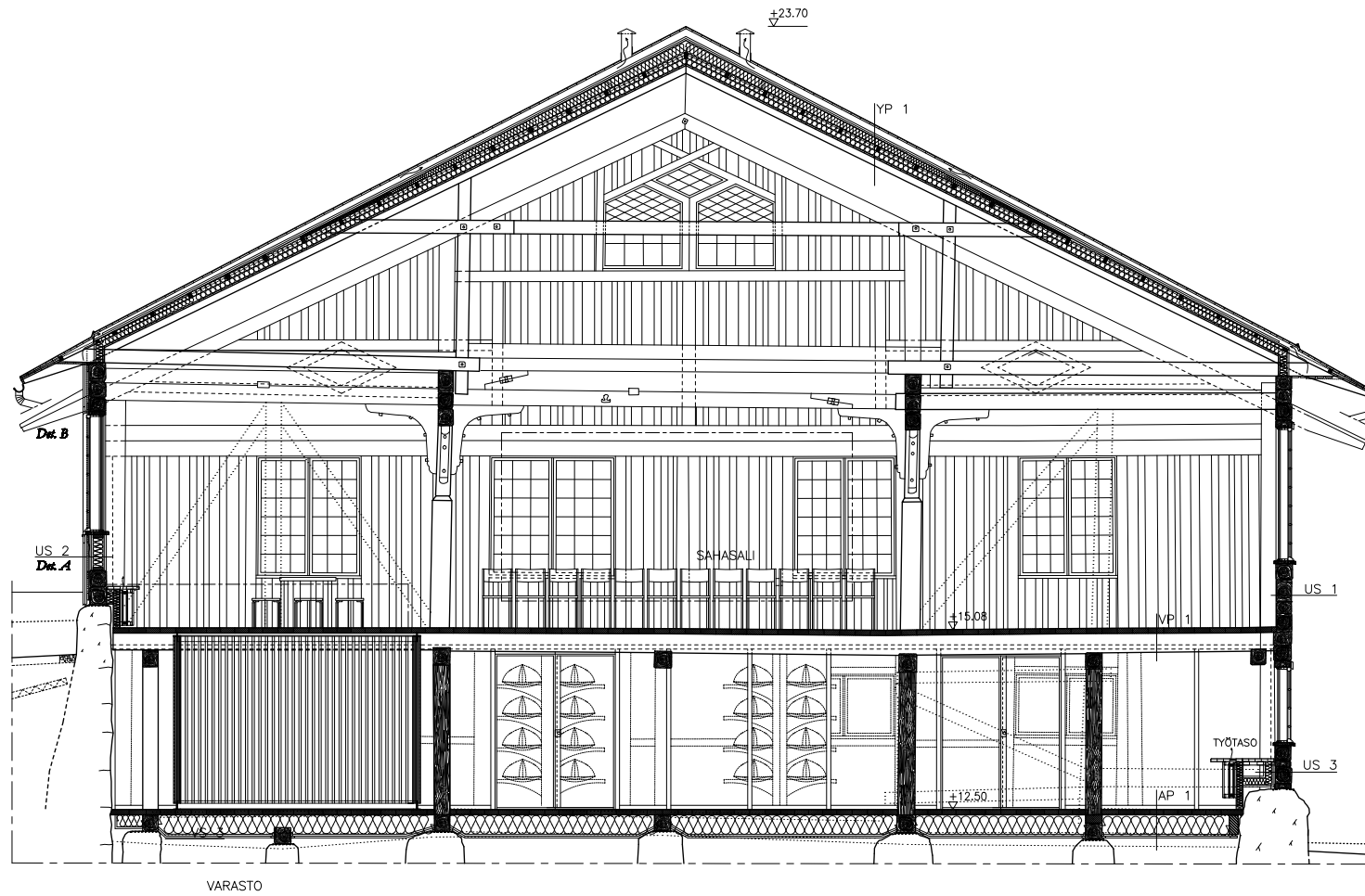
yläkerta	779,0 m ²
alakerta	783,0 m ²
yhteensä	1562 m ²

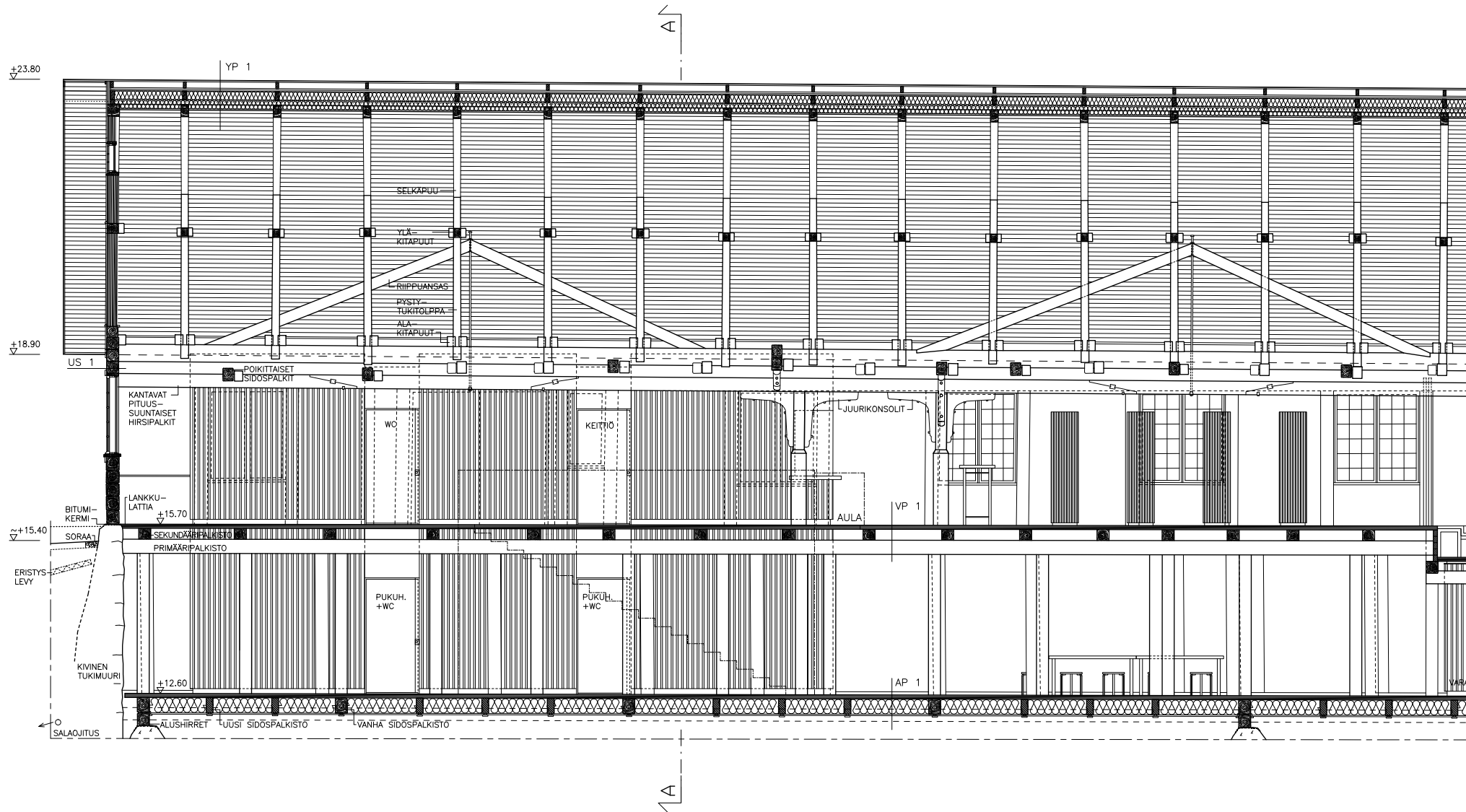
Tontin rakennusoikeus on 2070 m²

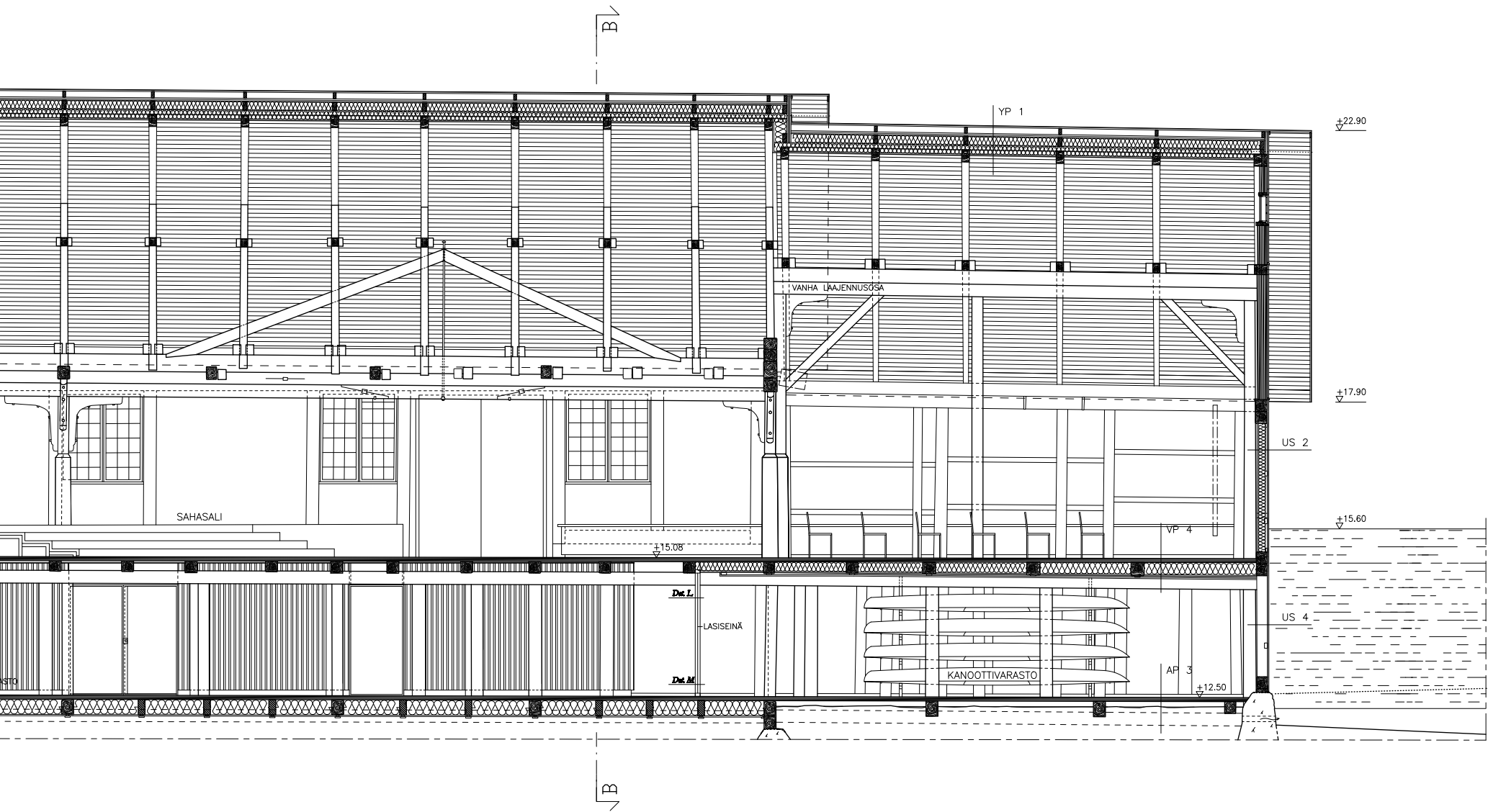

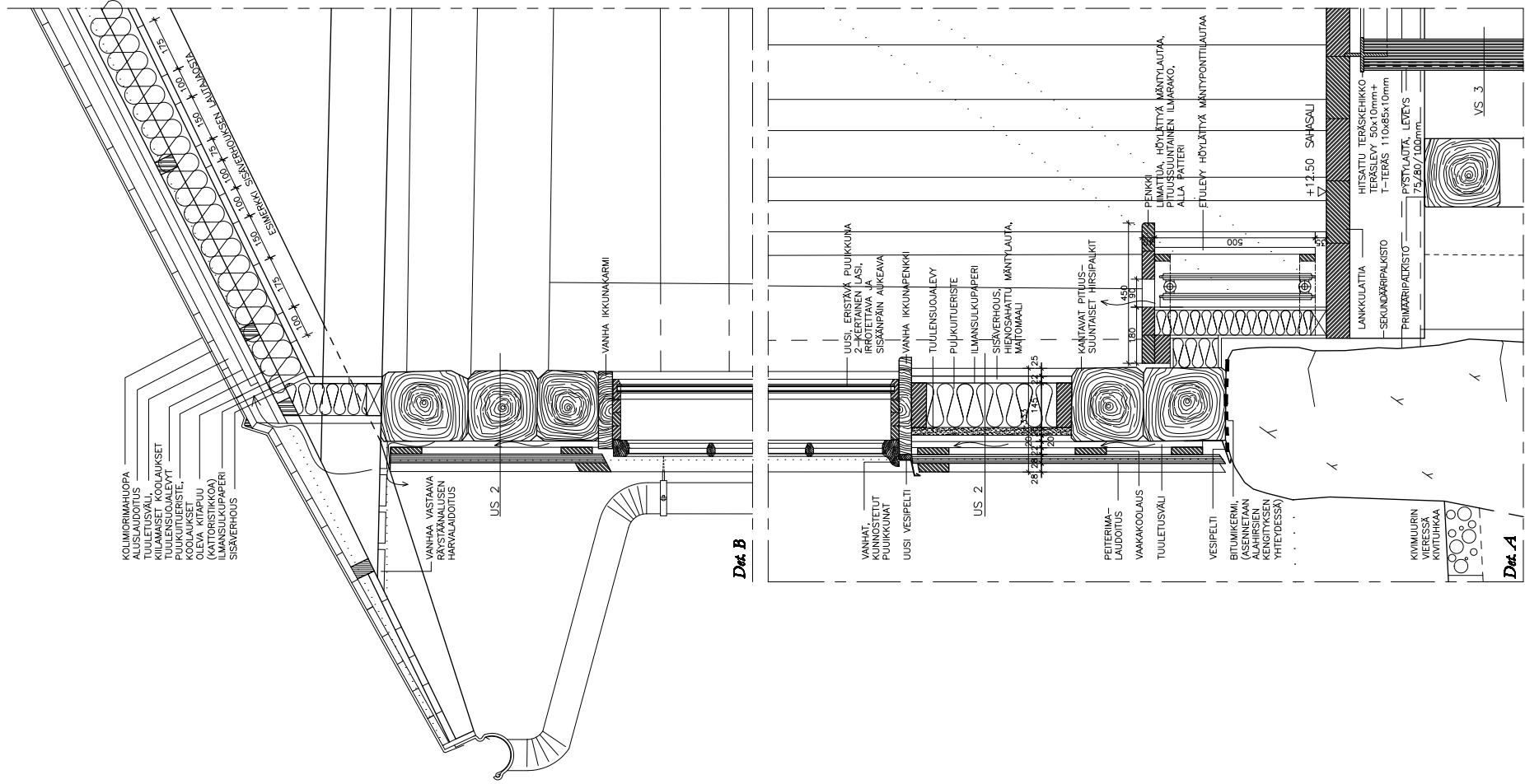

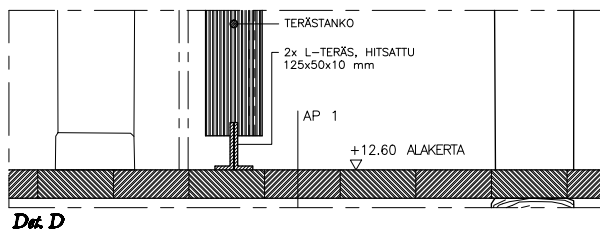
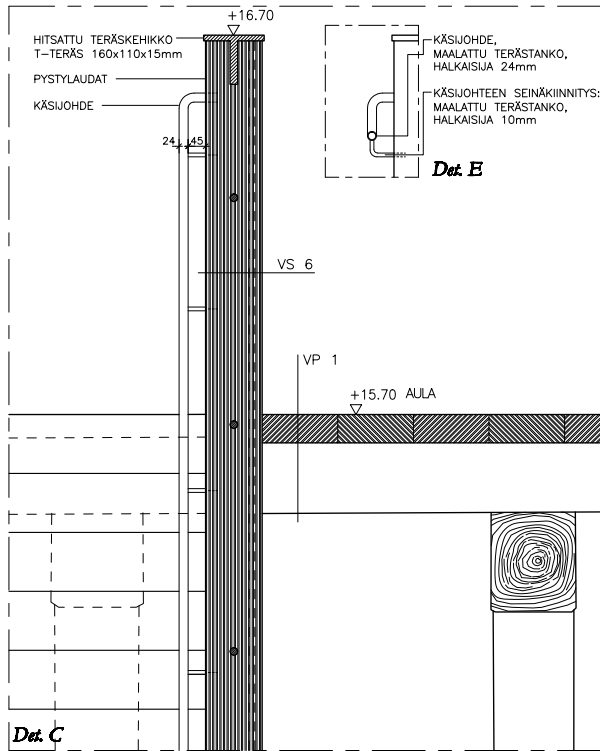

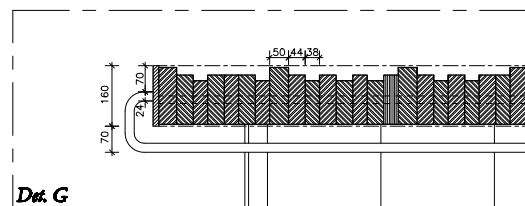
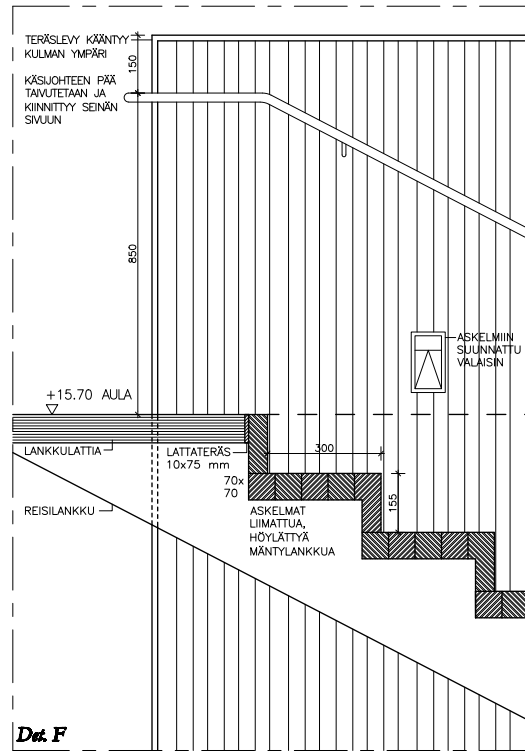

ITÄJULKISIVUN RÄYSTÄS-, SOKKELI- JA PYSTYDETALJIT

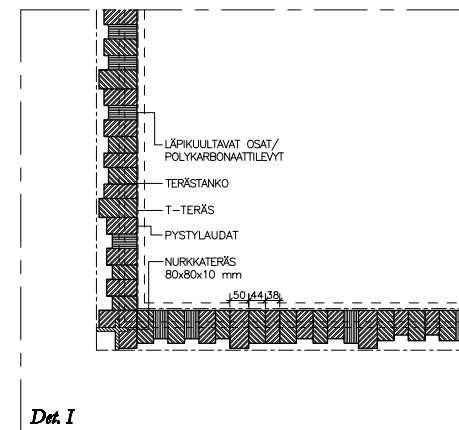
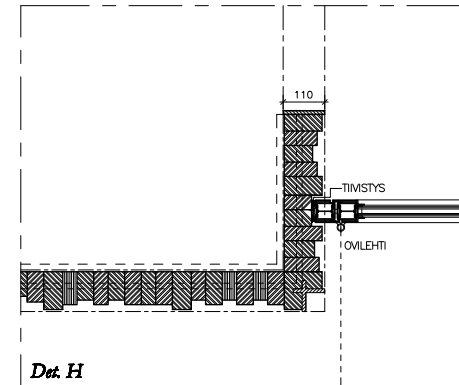

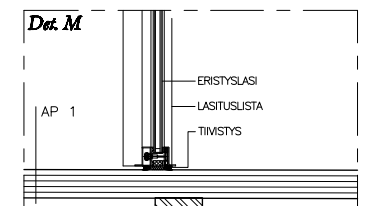
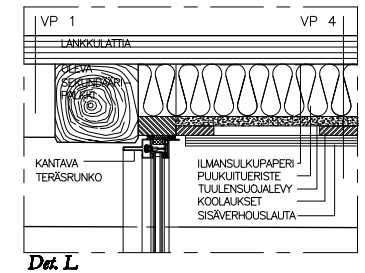
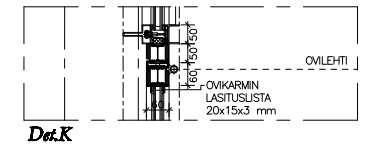
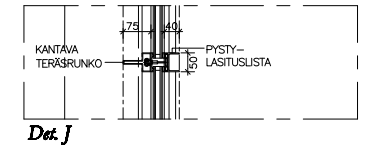
PÄÄPORTAAN PYSTYDETALJIT

PÄÄPORTAAN LEIKKAUS- JA VAAKADETALJIT

UUSIEN TILOJEN/ VS3 OVILIITTYMÄ JA NURKKADETALJI

ALAKERRAN LASISEINÄN VAAKA-, OVI- JA PYSTYLIITTYMÄT

YP 1	KOKO SAHAN KATTORAKENTEET
22mm 50–100mm 2x 25mm 150–0mm	KOLMIORIMAHUOPA, BITUMI ALUSLAUDOITUS TUULETUSVÄLI, KIILAMAISET KOOLAUKSET, k 600 TUULENSUOJALEVY, PUUKUITU LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE, KIILAMAISET KOOLAUKSET, K 600
75mm	LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE, KOOLAUKSET OLEVAN KATTORISTIKON PÄÄLLÄ, k 600 (VANHAT PUISET KATTORISTIKOT ~200mm)
75mm	LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE, KOOLAUKSET OLEVAN KATTORISTIKON VÄLISSÄ, k 600 ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
22mm	SISÄVERHOUS, HIENOSAHATTU LAUTA, LEVEYDET 150, 100 JA 75 mm, PINTAKÄSITTELY MAITOMAALI, VALK. (TITAANIOKSIDI)
US 1	JULKISIVUT LÄNTEEN JA POHJOISEEN
260–280mm	VANHA PUNAMULLATTU PYSTYHIRSIRUNKO, VÄLEISSÄ VAAKALADOTUT HIRSIPEILIT LISÄERISTEENÄ TILKITY PELLAVARIVE
US 2	JULKISIVUT ITÄÄN JA ETELÄÄN
28+28mm 22mm 22mm ~240mm 25mm	PEITERIMALAUDOITUS, PUNAMULTA VAAKALAUTA, LEVEYS 100mm, k ~600 TUULETUSVÄLI, PYSTYLAUTA, LEVEYS 100mm, k ~600 VANHAN PYSTYHIRSIRUNGON VÄLEISSÄ KENTTINÄ: TUULENSUOJALEVY, PUUKUITU
~125mm	LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE, ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
28mm	SISÄVERHOUS PYSTYSUUNNASSA, HIENOSAHATTU LAUTA, LEVEYDET 150, 100 JA 75 mm, PINTAKÄSITTELY MAITOMAALI, VALK. (TITAANIOKSIDI)
US 3	ALAKERTA, JULKISIVU LÄNTEEN
260–280mm	VANHA PYSTYHIRSIRUNKO, VÄLEISSÄ VAAKALADOTUT HIRSIPEILIT LISÄERISTEENÄ TILKITY PELLAVARIVE
~220mm 22mm 25mm	SISÄPUOLISTEN PYSTYTUKIHIRSIEN VÄLEISSÄ KENTTINÄ: TUULETUSVÄLI TUULENSUOJALEVY, PUUKUITU LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE, ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm SISÄVERHOUS PYSTYSUUNNASSA, HIENOSAHATTU LAUTA, LEVEYDET 150, 100 JA 75 mm, PINTAKÄSITTELY MAITOMAALI, VALK. (TITAANIOKSIDI)

US 4	ALAKERTA, JULKISIVU ETELÄÄN, ERISTÄMÄTÖN
28+28mm 22mm 22mm ~240mm	PEITERIMALAUDOITUS, PUNAMULTA VAAKALAUTA, LEVEYS 100mm, k ~600 TUULETUSVÄLI, PYSTYLAUTA, LEVEYS 100mm, k ~600 VANHA PYSTYHIRSIRUNKO
AP 1	ALAKERRAN LANKKULATTIA
~75mm	TIIVISTI LADOTTU LANKKULATTIA, HÖYLÄTTYÄ MÄNTYÄ, VANHAT LANKUT SÄILYTETÄÄN MAHDOLLISIN OSIN, PINTAAN LIKAA HYLKIVÄ KÄSITTELY MAITOMAALILLA JA PELLAVAÖLJYLLÄ, UUDET LANKUT PIGMENTOIDAAN VANHAAN SOINTUVALLA VÄRILLÄ ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
~280mm	OLEVA SIDOSPALKISTO, LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE TUULENSUOJALEVY, PUUKUITU KANNATUSLAUTA OLEVAT ALUSHIRRET
25mm 25mm ~220mm 800mm 200mm	RYÖMINTÄTILA, TUULETUSAUKOT, MAAPOHJAN KAIVUU SALAOJITUSKERROS SUODATINKANGAS PERUSMAA
AP 2	VOIMALAN LATTIA (EI TUTKITTU TARKEMMIN)
	VANHA BETONI
AP 1	ALAKERRAN ETELÄPÄÄTY
~75mm	TIIVISTI LADOTTU LANKKULATTIA, HÖYLÄTTYÄ MÄNTYÄ, VANHAT LANKUT SÄILYTETÄÄN MAHDOLLISIN OSIN, PINTAAN LIKAA HYLKIVÄ KÄSITTELY MAITOMAALILLA JA PELLAVAÖLJYLLÄ, UUDET LANKUT PIGMENTOIDAAN VANHAAN SOINTUVALLA VÄRILLÄ
~280mm ~220mm 800mm 200mm	OLEVA SIDOSPALKISTO, OLEVAT ALUSHIRRET RYÖMINTÄTILA, TUULETUSAUKOT, MAAPOHJAN KAIVUU SALAOJITUSKERROS SUODATINKANGAS PERUSMAA
VP 1	YLÄKERRAN LANKKULATTIA
~75mm	TIIVISTI LADOTTU LANKKULATTIA, HÖYLÄTTYÄ MÄNTYÄ, VANHAT LANKUT SÄILYTETÄÄN MAHDOLLISIN OSIN, PINTAAN LIKAA HYLKIVÄ KÄSITTELY MAITOMAALILLA JA PELLAVAÖLJYLLÄ, UUDET LANKUT PIGMENTOIDAAN VANHAAN SOINTUVALLA VÄRILLÄ
~200mm ~260mm	OLEVA SEKUNDÄÄRIPALKISTO OLEVA PRIMÄÄRIPALKISTO

VP 2 INFOPISTEEN JA MYYMÄLÄN KATTO

VANHA RAKENNE: HIEKKAKERROS, PURUTÄYTE,
~200mm KATTOPALKIT JA HELMIPONTTIPANELI

UUSI RAKENNE:

28mm LAUTALADELMA
~200mm OLEVA KATTOPALKISTO,
LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE,
ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
22mm KOOLAUKSET, LEVEYS 100mm, k ~600
28mm SISÄVERHOUS, HÖYLÄTTY PONTTILAUTA (PUSKUSAUMOIN),
PINTAKÄSITTELY, PELLAVAÖLJYMAALI, VALK.

VP 3 VOIMALAN JA TEKNISEN TILAN KATTO (REI 60)

VANHA RAKENNE: LANKKULATTIA, SAVIERISTYS,
PALKIT, LAUTAVERHOUS, MINERIITTILEVY

UUSI RAKENNE:

75mm TIIVIISTI LADOTTU LANKKULATTIA, MÄNTYÄ
(VANHAT LANKUT SÄILYTETÄÄN MAHDOLLISIN OSIN)
ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
~200mm OLEVA SEKUNDÄÄRIPALKISTO
~260mm OLEVA PRIMÄÄRIPALKISTO
LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE,
22mm KOOLAUKSET, LEVEYS 100mm, k ~600
13+13mm KIPSILEVY, TASOITETTU, MAALATTU, GRAFIITIN HARMAA

VP 4 KANOOTTIVARASTON KATTO

~75mm TIIVIISTI LADOTTU LANKKULATTIA, MÄNTYÄ
(VANHAT LANKUT SÄILYTETÄÄN MAHDOLLISIN OSIN)
ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
~200mm OLEVA SEKUNDÄÄRIPALKISTO
~260mm OLEVA PRIMÄÄRIPALKISTO,
LÄMMÖNERISTE, VITAL–PUUKUITUERISTE
25mm TUULENSUOJALEVY, PUUKUITU
22mm KOOLAUKSET, LEVEYS 100mm, k ~600
28mm SISÄVERHOUS, HIENOSAHATTU LAUTA,
LEVEYDET 150, 100 JA 75 mm,
PINTAKÄSITTELY MAITOMAALI, GRAFIITTI+SAVIPIGMENTTI

VP 5 UUSIEN MÄRKÄTILOJEN VÄLIPOHJAT JA KATTO

18mm
~50mm

100mm

22mm
~360mm
50mm
0,2mm
22mm
22mm

SERTIFIOITU MÄRKÄTILAN MUOVIMATTO, GRAF.MUSTA (TOIMII MYÖS VESIERISTEENÄ)
SAUMAT JA NURKAT HITSATAAN JA REUNAT NOSTETAAN SEINILLE
YMPÄRIPONTATTU HAVUVANERI, LIIMA– JA RUUVIKIINNITYS
LATTIAKALLISTUKSET min. 1:100
SEKUNDÄÄRIPALKISTON (~200mm) VÄLISSÄ:
LÄMMÖNERISTE, PUUKUITU
ILMANSULKUPAPERI, LIMITYS 300mm
HARVALAUTA, LEVEYS 100mm, k 400
TUULETTUVA VÄLITILA (LVIS–ASENNUKSET)
ALAKATON KANNATUSPUUT, LEVEYS 50mm, k 400
HÖYRYNSULKU, POLYETEENIKALVO, SAUMAT LIMITETTY JA TEIPATTU
ALAKATTOVERHOUKSEN KIINNITYSLAUDAT, LEVEYS 100mm, k 400/
ALAKATTOVERHOUS, MAALATTU RAKENNUSLEVY, VAALEA SINIHARMAA

VS 1 INFOPISTEEN JA MYYMÄLÄN VÄLISEINÄT

~220mm OLEVA SALVOTTU HIRSI

VS 2 VOIMALAN JA TEKNISEN TILAN VÄLISEINÄT (EI 60)

~260mm OLEVA MUURATTU JA RAPATTU TIILI, VALK.

VS 3 UUSIEN TILOJEN ULOMMAISET SEINÄT

100/87/75mm PYSTYSUUNTAISET HÖYLÄTYT MÄNTYLAUDAT, PAKSUUDET 38/44/50mm,
LADOTTU HITSATUN TERÄSKEHIKON VARAAN,
VÄLEISSÄ VASTAAVAN LEVYISIÄ POLYKARBONAATTILEVYJÄ,
RAKENNE KIRISTETTY SEINIEN LÄPIMENEVIN VAAKATERÄSTANGOIN

VS 4 UUSIEN MÄRKÄTILOJEN SEINÄT

100/87/75mm PYSTYSUUNTAISET HÖYLÄTYT MÄNTYLAUDAT, PAKSUUDET 38/44/50mm,
LADOTTU HITSATUN TERÄSKEHIKON VARAAN,
VÄLEISSÄ VASTAAVAN LEVYISIÄ POLYKARBONAATTILEVYJÄ,
RAKENNE KIRISTETTY SEINIEN LÄPIMENEVIN VAAKATERÄSTANGOIN
20mm TUULETUSVÄLI, KOOLAUKSET
18mm YMPÄRIPONTATTU HAVUVANERI, LIIMA– JA RUUVIKIINNITYS
SERTIFIOITU MÄRKÄTILAN MUOVIMATTO (TOIMII MYÖS VESIERISTEENÄ)
SAUMAT JA NURKAT HITSATAAN

VS 5 WC:N VÄLISEINÄT

20mm ALUMIINIKENNOLEVY, PINNOITE SINIHARMAA

VS 6 ALAKERTAAN JOHTAVAN PORTAIKON VÄLISEINÄ

115/130/
150mm PYSTYSUUNTAISET HÖYLÄTYT MÄNTYLAUDAT, PAKSUUDET 38/44/50mm,
LADOTTU HITSATUN TERÄSKEHIKON VARAAN,
VÄLEISSÄ VASTAAVAN LEVYISIÄ POLYKARBONAATTILEVYJÄ,
RAKENNE KIRISTETTY SEINIEN LÄPIMENEVIN VAAKATERÄSTANGOIN

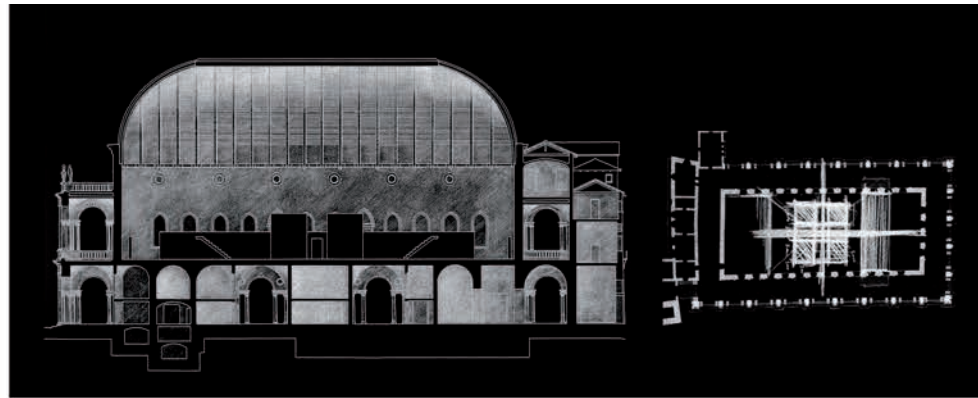

Tadao Andon töiden näyttely vuonna 1994 Basilica Palladianassa on klassinen esimerkki uuden ja vanhan kohtaamisestahistoriallisessa ympäristössä. Harkitut, näyttelytilat sisältävät kuutiot korostavat tilan aksiaalisuutta, suorat seinäkkeet johdattavat vierailijan sujuvasti näyttelyyn ja leveät portaikot rajaavat tilan täsmällisesti. (Dal Co 1996, s.441)

Sahasuunnitelman uudet osat ovat lautatapulien abstrahointeja siivilöityvän valon suhteen. Vaaka on kääntynyt vertikaaliksi, joka korostaa alakerrassa olevassa olevien pystypilareiden metsää, toisaalta uudet pystysuuntaiset osat lävistävät vanhan luoden jännitteen näiden välille. Raidemuistumat näkyvät uusien osien teräsdetaljeissa. (Kuva: toim. Norri 1996, s.19)

Japanilaisen sivistyneen ja dramaattisen no-teatterin lava on pylväiden rajaama, korotettu, avoin tila. Lattia on kiitäväksi käsiteltyä puuta. Nishi Honganji Shoin vuodelta 1618 (Nishi/Hazumi 1996, s.121)

Hiroshi Naiton Chihiron taidemuseo Naganossa, Japanissa, on hieno esimerkki innovatiivisen teollisen puurakentamisen sovittamisesta perinteiseen, yksinkertaiseen ja minimalistiseen arkkitehtuuriin.

Ruotsinpyhtäällä ei vanhaa sahalaiteistoa ole jäljellä, toisin kuin Fagervikin sahalla Inkoossa. Kuvassa 7-teräinen saharaami.

1200-luvulta peräisin oleva L'Ospitale Rubierassa, Italiassa on alunperin toiminut pyhiinvaeltajien hoitokotina. Kiinteistö tuli kunnan omistukseen 1987, vuodesta 2000 tiloissa on toiminut pitkäaikaisvuokralla taiteilijaresidenssejä sekä järjestöjä teatterin ja valokuvauksen aloilta. Kuvassa hallimainen, kaariholvien reunustama sali on jaettu vapaasti seisovin, matalin seinäkkein intiimiksi näyttelytilaksi (Mathieu 2003, s.12)

" With cities, it is as with dreams: everything imaginable can be dreamed, but even the most unexpected dream is a rebus that conceals a desire or, its reverse, a fear. Cities, like dreams, are made of desires and fears, even if the thread of their discourse is secret, their rules absurd, their perspectives deceitful, and everything conceals something else"

- Italo Calvino, *Invisible Cities*, p. 44 -

Arkistolähteet

- Ahlströmin Strömforsin ruukin museon kuva-arkisto:
vanhat valokuvat
- Itä-Uudenmaan liiton arkisto:
Kuninkaankartat, maakunta-aineisto,
pitäjänkartat, Senaatinkartat
- Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto:
ruukkien inventointiaineisto
- Ruotsinpyhtään kunnan arkisto:
Ruukin asemakaavat ja ruukkiin laaditut suunnitelmat,
N. Trifonoffin lyhytelokuva vuodelta 1935

Suulliset tiedonannot

Broas, Börje	Ruotsinpyhtään Perinnepiiri
Härö, Merja	arkkitehti, Härö Arkkitehti Oy
Kähönen Pirkko	Kipuapusillivilla
Lievonen, Timo	Kymenlaakson maakuntamuseo rakennustutkija
Lindroos, Markus	Ruotsinpyhtään kunnan rakennusmestari
Mentu, Sakari	yli-intendentti, Museovirasto
Mäntysaari, Maaria	Loviisanseudun aluearkkitehti, vuoden 2007 alusta Loviisan kaupunginarkkitehti
Nieminen, Risto	Ruotsinpyhtään kunnanjohtaja
Orenius, Osakari	Itä-Uudenmaan maakuntaliiton kaavoituspäällikkö
Pajari, Kristiina	Strömforsin Klubi
Pakka, Hanna	rakennuskonservaattori, Perinnetaito Ay
Penttimikko, Juhani	Insinööritoimisto Penttimikko Oy
Poittinen, Pekka	Ruotsinpyhtään kunnan rakennustarkastaja
Ruohio, Kaisa	rakennuskonservaattori, Perinnetaito Ay
Seppälä, Aarne	Strömforsin vanha seppä
Sundgren, Tiina	keräämikko, Kupintekijä
Tikkamäki, Anu	käsityöläinen, Sepän akka
Tikkamäki, Keleva	Seppä

Painamattomat lähteet

Härö, Merja	Strömforsin ruukin rakennusten kunnostus Ruotsinpyhtään Ruukkialue Oy Saha kuntoselvitys ja kunnostustoimenpiteet Härö Arkkitehti Oy 2000

Sähköiset lähteet

- www.ekomuseo.net: Strömforsin ruukkialueen valokuva-arkisto, katsottu 29.11.2007
- www.fiskarsvillage.fi/lehdistolle/tietoa_lehdistolle/, katsottu 16.4.2007
- www.ruotsinpyhtaa.fi Kuntatietoa, katsottu 29.11.2007
- www.taustavoimaa.fi/ekosahko/esittely/esittely.htm, katsottu 14.7.2007

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Allardt, Anders	Strömfors socken Söderström & C:o Förlagsaktiebolag Helsingfors 1923
Calvino, Italo	Invisible Cities Vintage London 1997
Dal Co, Francesco	Tadao Ando, complete works Phaidon Press Limited Milano 1994
Gardberg, Carl Jacob	Kivistä ja puusta Suomen linnoja, kartanoita ja kirkkoja Kustannusosakeyhtiö Otava Helsinki 2002
Illich, Ivan	Toward a History of Needs Pantheon Books New York 1978
Kantonen, Timo	Satakunta sahaa Suomessa Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä saharakennuksia ja -ympäristöjä Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 18 Helsinki 1996
Keronen, Asko	Puuhallin rakenteet Esisuunnittelu ja valintaperusteet Wood Focus OY Vammala 2001
Laine, Eevert	Suomen Vuoritoimi 1809–1884 II Ruukit Suomen Historiallinen Seura Helsinki 1948

- Mathieu, Jean-Noel Reviving Monuments
Historic Architecture and Contemporary Projects
Approaches to historic building re-use seen on
40 sites in Europe today
Le Moniteur
Pariisi 2003
- Nishi, Kazuo,
Hozumi, Kazuo What is Japanese architecture
A survey of traditional Japanese architecture
Kodansha International Ltd
Tokyo 1985
- Norri, Marja-Riitta,
Paatero, Kristiina (toim.) Rakennettu puusta
Suomen Rakennustaiteen museo
Espoo 1996
- Salokorpi, Asko Suomen rautaruukit
Kustannusosakeyhtiö Otava
Helsinki 1999
- Sirén, Olle Strömfors
Tehdas ja tehdasyhdyskunta 1695–1970
A. Ahlström Oy Strömforsin Tehdas
Helsinki 1971

Lehtiartikkelit

- Hänninen, Pekka Lämpöä maasta, vedestä ja ilmasta
Arkkitehti 3 / 2007
- Hänninen, Pekka Energian säästöä matalalla profiililla
Arkkitehti 3 / 2007
- Konttinen, Jussi Venäjän muutos tuntuu Suomenlahdella rajuna
Pietari on Suomenlahden avainkaupunki
Helsingin Sanomat
4.3.2007
- Oksanen Eeva Sillat osa Pyhtään rikasta historiaa ja tämän päivän kuntakuvaa
Pyhtäänlehti
6.4.2004

KIITOKSET

Työn ohjaajalle, Pekka Heikkiselle ja valvojalle Antti-Matti Siikalalle, erityisasiantuntijaohjaajille Maaria Mäntysaarelle ja Oskari Oreniukselle työn pitkäjänteisestä ohjauksesta, innostuksesta ja rakentavasta kritiikistä, haastattelemilleni asiantuntijoille, Riikka Nousiaselle Ruotsinpyhtään monista tutkimusmatkoista, sekä ystäville tuesta ja kannustuksesta

Aika pysähtyy Ruotsinpyhtäällä

- Kirkonkylän ruukki on pikkukunnan tärkein nähtävyys
- Jenkkiautot reunustavat perinteikkään huoltamon pihaa

UMMIKKONA UDELLAMAALLA

Mika Parkkonen

RUOTSINPYHTÄÄ Ruotsinpyhtäällä on lipaan väri-vaistunut tilaan.

Kun poltistaan jakelu alkoi tässä perin sadan asukkaan kylässä 1960-luvun alussa, huoltamo kuului Gulf-keskukseen.

"Sitteen Gulf joutui Kesolfin haltuun ja Kesolli muuttui Nesteen. Sen jälkeen otettiin vähän aikaa polttoainetta Suomen polttoainetta. Vuodesta 2003 alkaen olemme kulkuneuvoja käyttäneet, muistetaan huoltamossa pitäjän Mikko Lassila vaarinaan perustaman yrityksen historia.

Marko Rantasuomela, Matti Ollilainen ja Niko Hyttiäinen ovat pyöräretkeillään tulleet Elimäeltä.

vuoden 1965-mallinen Cadillacia, ja sen vieressä pojan Cadillacia vuodelta 1956. Samassa rykelmässä seisoo vielä vuoden 1965 Mercury Comet.

Jenkkiautoista innostui ensin vaari. Hänen ensimmäinen amerikkalaisensa oli vuoden 1949 Checker. Nyr isällä on samamerkinen auto kunnoitettavana", Mikko Lassila sanoo.

Mutta on Ruotsinpyhtäällä muutenkin näkemistä kuin Ruotsinpyhtäällä hiene SEO ja Gulf-baari.

Matti Ollilainen, Niko Hyttiäinen ja Marko Rantasuomela ovat polkineet pyöräretkeillään tulleet Elimäeltä.

HS 15.7.2007

riillä Elimäeltä Ruotsinpyhtään kirkonkylään. Matkaa kertyi yhteen suuntaan lilles 30 kilometriä. Käännettöinen tärkein etappi on Kaukainnylly-ravintola ja sen mainio pitseria.

"Tällä on hitusen paremmat pitasut kuin Elimäellä", Ollilainen vaikuttaa. Sen sijaan puoleen litran kokkiaan hinta kaksinkertaistuu.

"Kokme ruoat on hirveä hinta", hän huomauttaa.

Cadillac on Mikko Lassilan muistat.

Alla Lassila pyöräytti huoltamon Gulf-käyttöön.

Kun tehdas kesännoi

► Urhoissa kesännoissa rakennusta jatketaan jättämällä ne lepäämään

Uusikaupunkiin on rakennettu useita uusia teollisia tiloja. Niistä osa on nyt kesännoissa. Urhoissa kesännoissa rakennusta jatketaan jättämällä ne lepäämään.

Kesännoinnin käsite syntyi Sveitsissä

Kesännoinnin käsite syntyi Sveitsissä. Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen.

Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen. Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen.

Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen. Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen.

Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen. Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen.

Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen. Kesännoinnin käsite on tullut Suomeen.

Ruukissa kuullaan Lännen Jukkaa

Bluegrass-festivaali täyttää 20 vuotta

Ruotsinpyhtään bluegrass-festivaali järjestetään tänä kesänä jo 20. kertaa. 20-vuotisjuhlassa on mukana mm. J. Karjalainen eli Lännen Jukka sekä joukko muita merkittäviä esittäjiä. Bluegrass soi Ruukissa 8.-10.6.

Bluegrass-tähtiartistit J. Karjalainen, Niemi-Pöytäri ja Mika Kuokkanen esittävät amerikkalaislauluja Lännen Jukan malliin. Lännen Jukan laulut ovat alunperin yhdistelmä Yhdysvaltojen etelän vuoristo-

Merlin Gerri, Square D, Strömfors, Telemechanique, Thorsman, Wibe

Venäläinen rahoitusyhtiö haluaa suuren lomakeskuksen Pyhtäälle

► Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä

Pyry Lapintie

Venäläinen rahoitusyhtiö haluaa suuren lomakeskuksen Pyhtäälle. Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Hotelli, lomataloja, vierasvenesatama, kylpylä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Alueen kaavoitus kestäisi kaksi kolme vuotta. Vesihuollon rakentaminen maksaa kunnalle noin kolme miljoonaa euroa, mutta kunta saa kunnantuloista muun muassa takaisin myyhemmin vesivuositusyhtiöltä.

Vanha Raja

– MATKAILIJAN AARREAITA

Vanha Raja on Pyhtään ja Ruotsinpyhtään matkailijayhteisöjen yhteisöllinen yritys. Vanha Raja on lähes rajoittamattomasti mahdollisuudet monipuoliseen matkailuun ja pidempään vierailuun.

Vanha Raja yhdistää Strömforsin ja Stockforsin ruukit. Kymijoen länsiosan haaran ja näiden Suomenlahteen hieman kauempana, se on todellinen matkailun keskiössä. Vanha Raja on tarjolla mm. kulttuurihistoriallisia nähtävyyksiä, kauniita maisemia, raitiovaunua, uimapaikkoja ja muita palveluita.

Vanha Raja tarjoaa mm. kulttuurihistoriallisia nähtävyyksiä, kauniita maisemia, raitiovaunua, uimapaikkoja ja muita palveluita.

Vanha Raja tarjoaa mm. kulttuurihistoriallisia nähtävyyksiä, kauniita maisemia, raitiovaunua, uimapaikkoja ja muita palveluita.

Vanha Raja tarjoaa mm. kulttuurihistoriallisia nähtävyyksiä, kauniita maisemia, raitiovaunua, uimapaikkoja ja muita palveluita.

Vanha Raja tarjoaa mm. kulttuurihistoriallisia nähtävyyksiä, kauniita maisemia, raitiovaunua, uimapaikkoja ja muita palveluita.

Kukkuljärven kierros vaeltajien suosiossa

► Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa.

Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa. Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa.

Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa. Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa.

Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa. Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa.

Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa. Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa.

Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa. Ruotsinpyhtäällä kulkuväline Kukuljärven vaeltajien suosiossa.

Venäjän muutos tuntuu Suomenlahtea

► Epävakaana pidetty etelän suunta siirtää painopistettä Itämerelle

Tavaravirrat moninkertaistuvat, sotavoimat uusi kalustaan

Jussi Kontinen

Pietari. Kalle lyö viisi ja työläiset alkavat virrata ulos Amiraliteetin telakalta Pietarissa. Nosturit piirtyvät terävään palkkapaivän taivaanrajaan.

Pietari. Kalle lyö viisi ja työläiset alkavat virrata ulos Amiraliteetin telakalta Pietarissa. Nosturit piirtyvät terävään palkkapaivän taivaanrajaan.

Pietari. Kalle lyö viisi ja työläiset alkavat virrata ulos Amiraliteetin telakalta Pietarissa. Nosturit piirtyvät terävään palkkapaivän taivaanrajaan.

Suomenlahti tekee Virosta suuren

► Paldiskissa muistetaan perustajansaari

Paldiskissa muistetaan perustajansaari. Paldiskissa muistetaan perustajansaari.

Ruplapääoman hotellierros

► Investoinnit Venäjällä Suomen kiertävillä yhtiöillä turvoinnassa

Investoinnit Venäjällä Suomen kiertävillä yhtiöillä turvoinnassa. Investoinnit Venäjällä Suomen kiertävillä yhtiöillä turvoinnassa.

Investoinnit Venäjällä Suomen kiertävillä yhtiöillä turvoinnassa. Investoinnit Venäjällä Suomen kiertävillä yhtiöillä turvoinnassa.

Eija Klaucke pitää paussia TV-työstä "Akkuni latautuvat parhaiten Ruotsinpyhtään torpassa"

■ -Olipa sykkeeni mikä tahansa, se tasantui ja kaikki on hyvin kun olen ollut torppani pihalla viisi minuuttia! Tämä on paikka, jossa voin vaihtaa vapaalle, ledata akkuni ja unohtaa aikataulut, nauraa TV:n Pionit-puutarhaohjelmasta tuttu Eija Klaucke, jonka pieni paratiisi on vuonna 1880 rakennettu puutalon mummomökkiä Ruotsinpyhtäällä.

Torpan löytyminen oli sattumien summa. Porvoossa asuva Klaucke oli jo pitkään etsinyt perheelleen vapaa-aikapaikkaa Porvoon seudulta, mutta tuloksetta. Kerran Kotkasta isänä kansa kaupassa asioidessaan vastaan tuli hän vauha lapsuudenkaveri. Häntä oli Ahvenkoskella torppa, jonka pilapöytä Klaucke lövi katsomassa. Ja samalla hän tiesi haluavansa itse samanlaisen paikan.

Sekä Hämeeseen että Itä-Uudellemaalle tulossa suurkunnat vuoden 2009 alusta

► Hämeenlinna imaisee viisi naapurikuntaansa

► Lapinjärvi ei halunnut liittyä suureen Loviisaan

Jukka Marju Irina Vahasarja

► Kaksi suurkuntaa sai sinetönsä valtuustojen kokouksissa maanantaina. Hämeenlinnan kaupunki imaisi suosiolla viisi pientä naapurikuntaansa. Hämeenlinnan suurkuntaan liittyvät Hauho, Kalvola, Lammi, Renko ja Tuusula.

Toinen suurkunta Loviisa on syntymässä, mutta 2 942 asukkaan Lapinjärvi päätti tänään 12-3 jäädä uuden suurkunnan ulkopuolelle. Vuoden 2009 alussa Itä-Uudellemaalla sijaitsevan Loviisan suurkuntaan kuuluvat Liljendal, Loviisa, Pernaja ja Ruotsinpyhtää.

Ruotsinpyhtää päätti tänään 17-4 jatkaa yhdistymistä valik-
kaan neljä kuntaa lähti

Kuuden kunnan Hämeenlinnan asukasluku nousi noin 65 000een.

Neljän kunnan suuressa Loviisassa olisi noin 16 000 asukasta.

"Neljän kunnan kokonaisuus näyttää nyt syntyvän", kertoo Pernajan kunnanjohtaja Ralf Sjödahl. "Vähintään neljän kunnan fuusio on kuitenkin ollut se, mihin on tähdätty", sanoo Loviisan kaupunginjohtajan Olli Kaleva.

"Se on median käsityksemme mukaan riittävä väkiluku toteuttamaan Paras-lainsäädännön tavoitetta", Kaleva sanoo. Asukasluvut ovat Loviisan seudulla nyt: Liljendal 1440, Loviisa 7 393, Pernaja 3 994 ja Ruotsinpyhtää 2 922.

Valtuustojen kokouksissa erä juuri kuhmittu, vaan päätökset syntyivät pääosin alle tunnissa. Iltaesityksellä hämeenlinnalaise valtuutetut jo skoaalivat soomista, vaikka Hanholla

perikkarahaan. Se käytetään tietojärjestelmien ja palkkion yhtenäistämisen sekä muu-
koulutukseen. Valtsaa eli yhdeksän miljoonaa menee kuitenkin määsotekuntien pui-
vähötoon, peruskoulutukseen ja vanhustenhoitoon.

Suukunnassa on tarkoitettu siirtävä asteittain tilaus-tietoa-
porkkanarahaan. Se käytetään tietojärjestelmien ja palkkion yhtenäistämisen sekä muu-
koulutukseen. Valtsaa eli yhdeksän miljoonaa menee kuitenkin määsotekuntien pui-
vähötoon, peruskoulutukseen ja vanhustenhoitoon.

Loviisan seudun viiden kunnan asukkaat äänestävät tänään kuntaliitoksesta

► Pernaja valitsee, kääntäkö se katseensa Porvoota vai Loviisaa kohti

Irina Vahasarja

PERNAJA/LOVIISA. "En usko, että mielipiteet välittämättä jalkautuvat maantieteellisesti. Täällä on tunteella paljon tekemistä".

Pernajalaisen Sea Golfin toimistossa työskentelevä Alexander Grandin katsoo ikkunasta viheriä. Hän on asunut kunnassa koko ikänsä.

Tänään sunnuntai-erna-jalaisilta kysytään neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä, pitäisikö 4 700 asukkaan kunnan tulevaisuudessa yhdistyä Loviisan seudun kuntiin tai Porvooseen, jos itenäisyyden säilyttäminen ei onnistu.

Loviisassa, Lapinjärvellä, Liljendalissa ja Ruotsinpyhtäällä äänestetään mielen ja Pernajan liitoksesta. Jos kaikki viisi uusia maalaisia kuntaa liittyisivät yhteen, tuloksena olisi vuoden 2009 alussa noin 18 700 asukkaan kaksikielinen Loviisa.

Moni pernajalaisista on ehtinyt jo antaa äänensä kirjitse, kuten Grandinin. Hän uskoo Loviisan seudun mahdollisuuksiin.

Jos liitymme Porvooseen, luulen, että vain kunnan linna-
puoli kehittyi Porvooseen on raska tarjolla, mutta monet uskovat, ettei se tule tänne".

Yhteistyötä Loviisan kanssa on tehty pitkään muun muassa

Ruotsinpyhtäläinen Heini Vikström ei ole varma, alikoooko äänestä kuntaliitoksesta.

Viidessä kunnassa kuntalaiset äänestävät yhden ison kunnan muodostamisesta.

Loviisassa töissä käyvä Pekka Seppälä uskoo, ettei pienillä kunnilla ole mahdollisuutta pyräy isenäisiin.

Pernajan Rönnsän Sea Golfin head caddie master Alexander Grandin uskoo Loviisan seudun mahdollisuuksiin.

Pernajan Koskenkylässä asuva Elli Blom ei halua osaksi Porvoota.

TIETOKULMA

Äänestys myös Pertunmaalla

► Neuvoo-antava kansanäänestys kuntaliitoksesta järjestetään tänä vuonna vielä Pertunmaalla, joka on aikaisemmin liittynyt Heinoelan ja Hartolan kanssa.

► Äänestyspäivä on 25. marraskuuta.

► Sanomalehti Itä-Häme ja Ylen Lahden radio ovat järjestäneet liitoksesta liikkisä epävirallisen kansanäänestyksen, jonka tulokset julkaistaan marraskuun alussa.

► Valvittuja päätöksiä vuoden 2009 alusta toteutetuista kuntaliitoksista on tähän mennessä tehty 13. Liitoksia yhdistyy yhteensä 44 kuntaa.

piää liitosta välttämättömänä.

Loviisan tori runsaan kymmenen kilometrin päässä on lähes auto. Ydinvoimalassa työskentelevä ruotsinpyhtäläinen Pekka Seppälä on tu-
lossa töissä.

"Eipä pienillä kunnilla ta-
olla muuta mahdollisuutta kuin liittyä yhteen".

Hän ei usko, että neuvoo-
antavan äänestyksen tuloksella on ratkaiseva vaikutus siihen, mitä kuntien valtuustot päättävät 26. marraskuuta.

"Jos valtuustot eivät hyväksy, eiköhän pian alia pakkoliitoksia katselemaan".

Kesällä Loviisasta Ruotsinpyhtäläille muuttanut Heini Vikström uskoo, että voimien yhdistäminen kannattaa. Hän ei ole varma, äänestäkö.

"Lähtinen kuntaliitoksesta

Pyhtään sillat, osa 1

Sillat osa Pyhtään rikasta historiaa ja tämän päivän kuntakuva

■ Pyhtään alue on jor-
kai purjoine laajasti halkoma, jor-
ten Pyhtään tunnetuin myös
sillojen kantana. Kartaa Vaa-
san siiteeniä toimineen
Jaakko Toimikartta Kym-
nön suustosta vuodelta 1556
on muuten melko yllämaika-
nen, mutta pelkäätiin Pyhtään
aluetta hän on mer-
kinnyt karttaan kolme siltaa.

Enelmiä Ruotsinpyhtäältä pain katsottuna.

silta, jonka kivirakenteis-
telemi ainakin vuonna 1607.
Ahvenkosken sillan huolto
oli jaettu usean kunnan kes-
ken. Muuten sillat oli til-
liten kesken jaettu tarkasti
osin, joten jos tapauhti on-
nettomuus, sen korvasi sen,
joka osuudella vahinko oli
käynnyn. Vuonna 1696 olivat
Pyhtään sillat niin huonossa
kunnossa, että kruununvoim-
at Mattias Posse tilkitti silli-
siä kaksinkertaisen takon
kattamalla, ja Kymenkartan
Triden ja silti kaarta myötä

kanaan Kuppiksen, Pyhtään
kirkonkylän ja Stokholm
silla. Kolme päivää myö-
hemmin toinen maajokko-
ryhänä poltti vetäytyttyään
Ahvenkosken ja Teojen sil-
toja. Ankaa sota päättyi pyhtään-
läänsittäm väkiaan rauhan
dokuussa 1743, kunta hal-
kei raiarivedossa kahta.

Maantie-
silloja noin 30

Eriäisiä maantiesilloja on
Pyhtään. Perinteimpiä epä-
virallisen lakkunan mukaan
kunnan alueella tänä päivä-
nä kolmisenkymmentä. Tun-

Savukosken museosilta on tyypiltään harvinainen betoni-
ninen yksinivulinen kaarisilta. Valmistuessaan vuonna
1928 se oli ensimmäinen laatuun maailmassa. Museo-
siltana se on ollut 20 vuotta. Kuvassa silta tänä päivänä.

kin vanhoja atakirjoja ja tie-
toja. Siltojen paikat määräy-
tyivät luonnon mukaan.
Kova pohja yhdistettynä ma-
talaan veteen löytyvät yleis-
sä kosken kohdalla tai kos-
kennikkassa.

Siltapaikkana
Savukoski on melko van-
usta noudatti tänään jälkeen
vain Siltakylän keduksiä
puolen kilometrin ja kio-
konkylässä parin kilo-
metrin mittaiset mat-
kat.

Siltapaikkana
Savukoski on melko van-
usta noudatti tänään jälkeen
vain Siltakylän keduksiä
puolen kilometrin ja kio-
konkylässä parin kilo-
metrin mittaiset mat-
kat.

Savukosken museosilta on tyypiltään harvinainen betoni-
ninen yksinivulinen kaarisilta. Valmistuessaan vuonna
1928 se oli ensimmäinen laatuun maailmassa. Museo-
siltana se on ollut 20 vuotta. Kuvassa silta tänä päivänä.

ha Turun rau-
han, vuonna
1743, rajat
määrättiin kii-
llemaan Kym-
nosta. Virran poh-
joispuolella oli
Ruotsin tulli- ja
postiasema sekä
lammakkeita. Van-
hien kivistä nikkere,
sillan rakentamisen
venkoksen voimalatok-

ha Turun rau-
han, vuonna
1743, rajat
määrättiin kii-
llemaan Kym-
nosta. Virran poh-
joispuolella oli
Ruotsin tulli- ja
postiasema sekä
lammakkeita. Van-
hien kivistä nikkere,
sillan rakentamisen
venkoksen voimalatok-

Savukosken museosilta on tyypiltään harvinainen betoni-
ninen yksinivulinen kaarisilta. Valmistuessaan vuonna
1928 se oli ensimmäinen laatuun maailmassa. Museo-
siltana se on ollut 20 vuotta. Kuvassa silta tänä päivänä.

Viidessä kunnassa kuntalaiset äänestävät yhden ison kunnan muodostamisesta.